

**Türk Ticaret Kanununa Göre
ANONİM ORTAKLIKLARDA DENETÇİLER TARAFINDAN
AÇILACAK DAVALAR**

Yrd. Doç. Dr. Y. Hakan PEKCANITEZ*

ZUSAMMENFASSUNG

Der Aufsichtsrat ist wie sein Name schon sagt, ein Aufsichts- und Überwachungsorgane der Aktiengesellschaft. In der Aktiengesellschaften berechtigt der Aufsichtsratsmitglieder neben dieser Aufgaben zwei verschiedene Klage zu erheben. Diese Klagen sind naemlich: Verantwortungsklage gegen die Mitglieder des Vorstands und Anfechtung von Generallversammlungsbeschlüsse. In diesem Aufsatz habe ich versucht, welche Klagen durch den Aufsichtsrat erheben werden kann.

Vorstandsmitglieder, die Ihre Sorgfaltspflicht verletzen, haften der Gesellschaft gegenüber. Dieser Haftungsklage wird durch den Aufsichtsratsmitglieder im Namen der Gesellschaft erheben. Ansprüche seitens der Gesellschaft gegen die Mitglieder des Vorstands werden grundsatzlich gemaess TK.m. 341 durchgesetzt, d.h. entweder beschliesst die Hauptversammlung die Durchsetzung mit Mehrheit oder eine Mehrheit, die mindestens % 10 des Grundkapitals betragt, verlang diess.

Hauptversammlungsbechlüsse einer Aktiengesellschaft können nichtig sein, wenn sie in besonders schwerer Weise gegen Recht und Gesetz verstossen. Jedes Aufsichtsratsmitglied kann Klage erheben und durch das Gericht die Nichtigkeit feststellen lassen. Weniger schwere Maengel von Hauptversammlungsbeschlüssen führen nicht zur Nichtigkeit. Die Beschlüsse können aber anfechten werden. Sie werden dann auf Klage hin durch das Gericht für nichtig erklart, wenn sie das Gesetz oder die Satzung verletzen. Aufsichtsratsmitglieder können anfechten, wenn sie sich selbst oder wenn andere Aufsichtsratsmitglieder sich durch die Ausführung des Beschlusses strafbar machen, eine Ordnungswidrigkeit begehen oder wenn sie ersatzpflichting würden.

*Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra - İflas Hukuku Anabilim Dalı

Passiflegitimiert ist die Gesellschaft und sind nicht etwa die Aktionaere, die den Beschluss gefasst haben.

Die Anfechtungsklage muss innerhalb drei Monate nach der Beschlussfassung erheben werden. Die Verhandlung kann nicht vor Ablauf der drei Monatsfrist stattfinden. Grund hierfür ist die prozessökonomische Möglichkeit, mehrere Anfechtungsprozesse zu sammeln.

GİRİŞ

Modern kapitalist toplumlarda anonim ortaklıklar ekonominin temel direkleri arasındadır. Bu ortaklıkların kötü yönetiminden dolayı ekonominin zarar göreceği kuşkusuzdur. Ulusal ekonomilerinin zarar görmemesi ve ortakların korunması için, kapitalist toplumlardaki kanun koyucular anonim ortaklıkların çeşitli yollardan denetimini amaçlayan düzenlemeler getirmişlerdir. Denetim yollarından birisi de, denetim organı tarafından yapılan iç denetimdir.

Denetçiler iç denetim görevinden başka, aşağıda inceliyeceğimiz koşulların gerçekleşmesi durumunda iki tür dava açmak görev ve yetkisine sahiptirler.

İlk olarak, ortaklığın yönetimini elinde bulunduran yönetim kurulu üyeleri (TK.m. 317), ortaklığa karşı kusurlarıyla verdikleri zararlardan dolayı sorumludurlar (TK.m. 336-337, 339). Bu sorumluluk, ortaklığı yönetmek için işbaşında bulunan yönetim kurulu üyelerine tanınmış yetkilerin doğal bir sonucudur. Ortaklık yönetiminin müdürlere bırakıldığı durumlarda, müdürlerde yönetim kurulu üyeleri gibi ortaklığa karşı sorumlu tutulmuşlardır (TK.m. 342). İster yönetim kurulu üyelerine, ister müdürlere karşı olsun, ortaklığa verdikleri zararlardan dolayı açılacak *sorumluluk davası* denetçiler tarafından açılır (TK.m. 341/ II).

Denetçiler tarafından açılacak davaların ikincisi, anonim ortaklık genel kurul kararları aleyhine *iptal davasıdır*. Ancak, bu davanın açılabilmesi için, denetçilerin genel kurul kararlarını uygulamaları kendilerini sorumlu duruma düşürecek kararlar olması gerekir. O yüzden bu dava, ortaklık adına açılan bir dava olmayıp, denetçilerin sorumluluktan kurtulabilmek için açabilecekleri bir davadır. Başka bir deyişle iptal davası denetim işlevinden doğan bir dava değildir.

İncelememiz, denetçiler tarafından açılacak bu iki tür davanın şartlarını ve özelliklerini kapsamaktadır. Farklı özellikleri olan bu davalardan önce, sorumluluk davasını, daha sonra da iptal davasını incelemeye çalışacağız.

§ 1. SORUMLULUK DAVASI

I- GENEL OLARAK

Yönetim kurulu üyeleri ve müdürler aleyhine denetçiler tarafından açılacak davaları incelemeye geçmeden önce, hukuki sorumlulukları hakkında kısaca durmak istiyoruz (1).

Yönetim kurulu, anonim ortaklığın zorunlu ve genel kuruldan sonra gelen en önemli organıdır. Anonim ortaklığı temsil ve idareye yetkili olan ve bu nedenle de geniş yetkilere sahip bulunan yönetim kurulunun, bu yetkilerine uygun hukuki sorumlulukları düzenlenmiştir (2). Böylece ortaklık tüzel kişiliği, pay sahipleri ve ortaklık alacaklılarının menfaatlerini korumak amacı güdülmüştür.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu, kusura (omnis culpa) dayanan sorumluluktur (3). Üyelerin sorumluluğu hakkındaki hükümlerin birçoğunda kusurun belirtilmiş olması da bunu doğrulamaktadır (TK.m. 308, 338, 346) (4).

Ancak üyeler kusursuz olduklarını kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilirler. Kusursuzluğun kanıtlanması genel hükümlere bağlı olmakla birlikte (5), Ticaret Kanununun 338. maddesinde iki kuruluş biçimi düzenlenmiştir. İlk olarak, toplantıya katılıp karara

(1) Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Mimaroğlu, Sait Kemal**, Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mes'uliyeti, Ankara 1967, s. 14 vd., **Atan, Turhan**: Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara 1967, s. 20 vd., **Çamoğlu, Ersin**: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1972, s. 41 vd.

(2) **Mimaroğlu**, s. 15, **Çamoğlu**, s. 15.

(3) **Çamoğlu**, s. 12 vd., **Atan**, s. 18 vd., **Von Steiger, F.** (Çev. **Tahir Çağa**): İsviçrede Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1968, s. 322.

(4) Ayrıca bkz. İBK. m. 754.

(5) TK. m. 338'e göre, zincirleme sorumluluğu gerektiren işlemlerde bir kusuru olmadığını kanıtlayan üye sorumlu tutulamaz.

olumsuz oy kullanmış yönetim kurulu üyesi, bu durumu tutanağa geçirtir ve durumu denetçilere yazılı olarak bildirirse sorumluluktan kurtulmuş olur. İkinci olarak, toplantıya özürlü olarak katılmadığını kanıtlayan üye, yine sorumluluktan kurtulmuş olur.

Yönetim kurulu üyeleri için kabul edilen sorumluluk, zincirleme (müteselsil) sorumluluktur (TK.m. 336) (6). Zincirleme sorumluluk, üyelerin ortaklık işlemlerine karşı kayıtsız kalmamaları ve birbirlerini denetlemeleri amacını güder (7). Ancak zincirleme sorumluluk üyelerin kurul olarak sorumlu oldukları anlamına gelmeyip, birlikte sorumluluklarını gerektirir ve üyeler kişisel olarak sorumludur (8). Zincirleme olarak sorumlu olmalarının sonucu olarak, kusurlarının derecesine bakılmadan ödencenin tamamı veya bir kısmı, üyelerin biri veya hepsinden istenebilir (BK.m. 141). Ancak yönetim kurulu üyesi sıfatıyla verilmiş görevlerin yerine getirilmemesinden, kişisel olarak sorumludurlar (9).

Ticaret Kanunu, ilk yönetim kurulu üyelerine-kusurlu fiillerinden dolayı yüklediği hukuki sorumluluktan ayrı -ek bir sorumluluk daha yüklemiştir (10). İlk yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler, ortaklığın kuruluşu sırasındaki işlemlerin yolsuz olup olmadıklarını araştırmakla görevlidirler. Bu hususta ihmalleri anlaşılır ve kuruculardan alınamazsa, bu yüzden oluşan zarardan zincirleme sorumlu olurlar (TK.m. 308). Ancak bu zararı ödemek zorunda kalan yönetim kurulu üyeleri, fazla ödemeler için, ihmali olan diğer üyelere ve asıl borçlulara dönme (rücu) hakkına sahiptirler (11).

Yönetim hakkının tümü veya bir bölümü murahhas üye (TK. m. 319) veya müdürlere (TK.m. 342) bırakıldığı takdirde, sorumluluk müdürlere ait olup, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu hakkındaki hükümlere tabidirler. Murahhas üyeler hakkında özel bir hüküm yoksa da, bunlarında TK.m. 336'ya göre sorumlu ol-

-
- (6) İBK. m. 759/ I'e göre, aynı zarardan sorumlu tutulabilen birden çok şahıs zincirleme olarak sorumludurlar. **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 325.
- (7) **İmregün, Oğuz**: Anonim Ortaklıklar, İstanbul 1974, s. 190.
- (8) **Arslanlı Halil**, Anonim Şirketler, C. II—III, Anonim Şirketlerin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960 s. 167.
- (9) TK. m. 332, 334, 335, Ayrıca, **Çamoğlu**, s. 82 vd.
- (10) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Domaniç, Hayri**: Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet, İstanbul 1964, **Atan**, s. 81 vd. **Çamoğlu**, s. 151 vd.
- (11) **Domaniç**, s. 64 vd.

maları gerekir (12). Müdürlerde kusurlu hareketlerinden dolayı kişisel olarak sorumludurlar (TK.m. 336) (13).

Gerek yönetim kurulu üyelerinin, gerek müdür veya murahhas üyelerin hukuki sorumluluğunun yaptırımını ödence olup, bunun için zararın varlığı ve zarar ile fiil arasında nedensellik bağı (14) bulunması gereklidir (15). Zararın saptanması, sorumluluk davasının açılması ve ödencenin kime verileceği açısından önemlidir. Örneğin pay sahipleri ve ortaklık alacaklıları, kendileri açısından dolaylı bir zarar sözkonusu olduğu takdirde, ödencenin kendilerine değil, ortaklığa verilmesini isteyebilirler (TK.m. 309, İBK.m.755) (16).

II- DENETÇİLERİN DAVA HAKKI VE BUNUN YASAL DAYANAĞI

Davada taraf ehliyetine sahip olabilmek için, hak (medeni haklardan yararlanma) ehliyetine sahip olmak gerekir. Tüzel kişi olan anonim ortaklıklar hak ehliyetine sahiptirler (TK.m. 137, 138). Anonim ortaklıklar ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanmalarıyla birlikte taraf ehliyetine de sahip olurlar. Tüzel kişiliğin son bulmasıyla anonim ortaklığın taraf ehliyeti de sona erer (17).

- (12) Ancak, TK. m. 336/ 1—4 bentlerindeki görevler, yönetim kuruluna özgü görevler olması nedeniyle devri olanaksızdır. Aksine bu görevler murahhas üye veya müdürlere bırakılmışsa, bu durumda yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları kalkmaz. **Arslanlı, C. II—III, s. 174, Çamoğlu, s. 174.**
- (13) Ancak yönetim kurulu üyeleri müdür atarken ve ona talimat verirken gereken özeni göstermedikleri takdirde (TK. m. 346), Ticaret Kanununun 336. maddesine göre sorumludurlar. **Çamoğlu, s. 162, Atan, s. 122.**
- (14) Bu bağı uygun nedensellik bağı olması gereklidir. **Atan, s. 28., Tekil, Fahiman: Şirketler Hukuku, İkinci Cilt, Anonim Şirketler, İstanbul 1976, s. 279—280.**
- (15) Sırf anonim ortaklığın zarar etmesi veya ortaklığın geleceğine bağlanan ümitlerin gerçekleşmemesi, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektirmez. **Von Steiger (Çev. Çağa), s. 322.**
- (16) **Steiger (Çev. Çağa), s. 323—324.** Yönetim kurulu üyelerinin sorumlu olduğunu ileri süren kimse, üyelerin kusurlarını bundan dolayı bir zarara uğradıklarını ve zararlar kusurlu fiil arasındaki nedensellik bağının varlığını kanıtlamalıdır. Kanıtlama genel hükümlere bağlı olup, murahhas müdür (veya üye) ve müdürler hakkında da bu kanıtlama geçerlidir.
- (17) Ancak sona eren tüzel kişiliğin kanuni halefi olan başka bir tüzel kişi varsa, bu tüzel kişi, sona eren tüzel kişiliğin davadaki yerini alır. **Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, Ankara 1979, s. 631 Ayrıca bkz. TK. m. 151, 451, 452—454, 555.**

Anonim ortaklıklar medeni hakları kullanma ehliyetine de sahip olduklarından, dava ehliyetine sahiptirler. Anonim ortaklığın dava ehliyeti (aktif husumet), yasa ve tüzüklerine göre bunun için gerekli organlara sahip olmaları ile başlar (MK.m. 47, TK.m. 138). Özel hukuk tüzel kişileri davalarını organları aracılığıyla yürütürler (HUMK.m. 39/1). Dava takibine yetkili organ, tüzel kişiliği üçüncü kişilere karşı temsil eden organdır. Ancak ortaklıklarda bu organ, ana sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, yönetim kuruludur (TK.m. 317).

Ancak, yönetim kuruluna karşı ortaklığın açacağı bir dava söz-konusu olduğu takdirde, ortaklık adına dava açmak yetkisi denetçilere aittir. Denetçiler ortaklığı ender olarak temsil etme (bu arada dava açma) yetkisine sahiptirler. Yönetim kurulu üyeleri ve müdürler aleyhine dava açmak yetkisinde bu ender durumlardan biridir. Ortaklık adına dava açmak yetkisi, TK.m. 341 de açıkça belirtilmiştir (18). Eski Ticaret Kanunumuzda da denetçilere aynı sebepten dolayı temsil yetkisi tanınmıştı (ETK.m. 337) (19).

Eğer ortaklıktaki denetçi sayısı tek ise, dava bu denetçi tarafından açılacaktır. Denetçiler birden çok (2-5) oldukları zaman bir kurul oluştururlar (TK.m. 347/I). Denetçilerin bu durumda görevlerini nasıl yerine getirecekleri hakkında bir hüküm bulunmamaktadır.

Bir görüşe göre, sözleşmede bir hüküm yoksa, yönetim kuruluna ilişkin hükümler denetim kurulu hakkında da uygulanabilir. Bu görüşe göre, denetçiler bir kurul oluşturuyorsa, dava açabilmek için iki denetçinin imzası yeterlidir (Krş. TK.m. 321/III) (20).

Bize göre ise, denetçiler bir kurul oluşturduğuna göre, görevlerini yerine getirirken oy çokluğu ile karar almak zorundadırlar. Örneğin, denetçi sayısı beş olan bir denetim kurulu dava açabilmek için üç denetçinin olumlu katılımı gereklidir. TK.m. 321/III, anonim ortaklık adına düzenlenecek evrakın geçerliliği hakkında olup, denetçilerin görevlerini yerine getirmeleri hakkında örnekseme yoluyla uygulayamayız. Davanın açılmasına karşı olan denetçi bu konuda sorumluluktan kurtulmak için şerh verebilir (TK.m. 338 örneksemeyle).

(18) Arslanlı, C. II—III, s. 252, İmregün, s. 211.

(19) Eski Ticaret Kanunumuzun bu konudaki düzenlemesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hırş, E. Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1948, s. 320 vd.

(20) İmregün, s. 207.

1965 tarihli Alman Anonim Ortaklıklar Kanununun (AktG) 112. paragrafına göre, yönetim kurulu üyelerine karşı anonim ortaklığı mahkemede veya mahkeme dışında gözetim kurulu (Aufsichtsrat) temsil eder. Aynı Kanunun 147. paragrafında, sorumluluk davası için genel kurulun özel temsilci atayabileceği belirtilmektedir. Yine, asıl sermayenin 1/10'una sahip veya itibari değeri 2 milyon markı aşan pay senedini elinde bulunduran pay sahiplerinin istemi üzerine mahkeme, özel temsilci atayabilir (AktG § 147/III) (21).

İsviçre Hukukunda denetçilerin ortaklığı temsilen dava açma yetkileri bulunmamaktadır (22).

III- SORUMLULUK DAVASININ TARAFLARI

A) Sorumluluk Davasında Davacılar

1. Denetçiler

Yönetim Kurulu üyeleri veya müdürler aleyhine açılacak olan sorumluluk davasında dava hakkı asıl ortaklığa aittir. Yukarıda da açıkladığımız gibi (23), anonim ortaklığın tüzel kişiliğe sahip olması nedeniyle sorumluluk davası, ortaklığı dışarıya karşı temsile yetkili organlar eliyle açılır.

Anonim ortaklıklarda dava yönetim kuruluna karşı açılıyorsa, bu davayı açmaya denetçiler yetkilidir. Ticaret Kanunu madde 341/II'de "Şirket namına dava açmak denetçilere aittir" denilmiştir. Ancak denetçilerin dava açabilmeleri için ya genel kurulun dava açılması yönünde bir karar alması veya azınlığın dava açılması isteminde bulunmuş olması gerekir. Ancak denetçiler aleyhine de dava açılması söz konusu ise, bu takdirde ortaklığı temsil için bir kayyum tayin edilmesi gerekir (MK.m. 376/3) (24).

Ticaret Kanununun 341. maddesinde söz konusu olan yönetim kurulu üyelerinin kapsamına sadece iş başında olanlar değil, aynı

(21) Alman Hukukunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Barz**, Grosskommentar AktG. § 147 Amn. 12—16.

(22) **Von Steiger** (Çev. Çağa), s. 327 vd.

(23) Bkz. § 1 II.

(24) **Çanoğlu**, s. 108.

zamanda daha önce iş başında olup ortaklığı zarara sokmuş yönetim kurulu üyeleri de girer (25). Buradan hareketle, ortaklığı davada temsile yetkili asıl organ yönetim kurulu olduğuna göre, aleyhlerine dava açılacak kişiler eski yönetim kurulu üyeleri olduğu takdirde, davanın yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından açılabileceğini söyleyebilir miyiz?

Bir görüşe göre, yönetim kurulu tamamen değiştiği halde dava yeni yönetim kurulu tarafından açılabilir (26).

Yargıtay ise verdiği kararlarda, davanın denetçiler tarafından açılması gerektiğini belirtmekte ve yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından açılan davaları redetmekte idi. Yargıtayın bir kararına göre:

“... aleyhine dava açılmasına karar verilen yönetim kurulu üyeleri hakkında, ortaklık adına davanın denetçiler tarafından açılması gerekir. Yönetim kurulu üyeleri kavramı, halen iş başında olanlar anlamında yorumlanamaz, çünkü eski üyeler hakkında açılacak dava, bu sıfatlarından doğan sorumluluğa ilişkin olduğundan, madde bu şekilde ayırım yapmaya elverişli olmadığından denetçiler tarafından açılan davanın bu gerekceye dayanarak reddi, usul ve yasa aykırıdır” (27).

Ancak Yargıtay daha sonraki kararlarında, yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından açılan davaya, denetçilerin izni sağlandığı takdirde, davanın, yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından dahi açılabileceği sonucuna varmıştır.

- (25) **Doğanay İsmail:** Anonim Şirketlerde Daha Önce Alınmış Bir Karar Olmadan, İdare Meclisi Azaları Aleyhine Açılan Davalar için, Şirket Genel Kurulunun Sonradan İcazet Vermesi Hali, Kararsız Olarak Açılmış Davayı Muteber Hale Sokabilir mi? **Batider, C. V., S. 4, s. 722.** Ayrıca bkz. aşağıda dn. 27.
- (26) **Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp),** Ortaklıklar Hukuku, C. I, İstanbul 1975, s. 301, **Ansay, Tuğrul:** Anonim Şirketler Hukuku, Beşinci Bası, Ankara 1975, s. 139.
- (27) TD. 12.2.1968, E. 66/ 2129, K. 68/ 846 (**Batider, C. 5, s. 289**). Yargıtay'ın bir başka kararına göre, “TK. m. 341/ II. maddesine göre, aleyhine dava açılmasına karar verilen yönetim kurulu üyeleri hakkında, ortaklık adına davanın denetçiler tarafından açılması gerekir. Yeni yönetim kurulunun bu işi yükleneceği veya idare heyetinin yeniden teşekkülü ile, dava açma yetkisinin ona geçeceği yolundaki düşünce doğru değildir”. (TD. 12.2.1968)). Aynı yönde kararlar için bkz. TD. 11.1.1971, E. 1372 K. 31 (TİK. 1972/ 1, N. 318; 11. HD. 17.6.1974, E. 1920, K. 1962 (**Batider, C. VII, S. 4, s. 994**); TD. 22.12.1970, E. 70/ 1246, K. 70/ 5337 (TİK. 1970/ 2, N. 1358)).

“TK.m. 341. maddesi gereğince eski yönetim kurulu başkanı olan davalı hakkında kooperatif (28) genel kurulu tarafından dava açılması hususunda bir karar verilmediği gibi, davanın denetçiler tarafından dahi açılmadığı anlaşılmasına göre, HUMK.m. 39 ve 40. maddeleri gereğince bu davanın açılmasına izin veya icazet verilmesi hakkında, genel kurulun ve denetçilerin karar ve icazetinin sağlanması ve vekaletnamenin ibrazı amacı ile davacı (yeni yönetim kurulu) vekiline mehil verilmesi ve dava şartı bu surette yerine getirildikten sonra davanın görülmesi gerekir” (29).

Görüldüğü gibi Yargıtay eski kararlarında 341. maddenin açık yazımını ele alarak, eski yönetim kurulu üyeleri aleyhine, denetçiler dışında yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından dava açılmıyacağı görüşünde idi (30). Ancak daha sonraki kararlarında Yargıtay bu görüşünü değiştirmiş ve denetçilerin izni zağlandığı takdirde yeni yönetim kurulu üyeleri tarafından açılabileceği sonucuna varmıştır.

Bizce de eski yönetim kurulu üyeleri tarafından ortaklığa verilen zararlardan dolayı yeni yönetim kurulu üyelerinin dava açabilecekleri söylenebilir. Ancak bunun için, yönetim kurulunun tamamen değiştirilmiş ve genel kurul ve denetçilerin izninin sağlanmış olması gerekir. Denetçiler izin vermediği takdirde ise, davanın reddi gerekir. Bundan başka, eski yönetim kurulu üyeleriyle yenileri arasında akrabaların bulunmaması gerekir. Bilindiği gibi, yönetim kurulu üyelerinin usul ve furuundan biriyle eşi ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları denetçi seçilemezler (TK.m. 349). Bu seçilme engeli bulunan yönetim kurulu (eski) üyesi denetçi dahi seçilemezken, denetçilere ait dava açma hakkını kullanamaz. Kanun koyucu bu engelleri denetim görevinin ciddi ve tarafsız olarak yürütülebilmesi amacıyla koyduğuna göre, denetçilerin dava açma gibi önemli bir konudaki yetkilerinde de bu noktayı göz önünde tutmak gerekir.

Denetçiler, genel kurulun ayrı bir kararı olmadıkça, davadan feragat veya sulh olmak yetkisine sahip değildir (31).

(28) TK.m. 341 hükmü kooperatifler hakkındada uygulanır.

(29) 11. HD. 16.5.1979, E. 2167, K. 2606 (**Batider**, C. X, S. 2, s. 540—541), Yargıtay ortaklık temsilcisi tarafından açılan davayı da hemen reddetmeyip, HUMK. m. 39, 40'a göre eksikliklerin giderilmesi için bir süre vermiştir 11. HD. 11.10.1979, E. 4031, K. 4702 (YKD. C. VI, S. 1, s. 76—77).

(30) **Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp)**, C. I, s. 300 vd, dn. 125. Yazar Alman hukukunda da davanın yönetim kurulu tarafından açılacağını belirtmektedir. C. I, s. 300 dn. 122.

(31) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, İstanbul 1962, s. 41, **Atan**, s. 41.

Özel bir yasa ile kurulmuş olan anonim ortaklıklarda, yasalarında bir hüküm yoksa, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu hakkında TK.m.341'in uygulanması ve burada da sorumluluk davasının denetçiler tarafından açılması gerekir (32) (33).

2- Pay Sahipleri ve Ortaklık Alacaklıları

Pay sahipleri ve ortaklık alacaklıları, yönetim kurulu üyelerine karşı doğrudan doğruya veya dolayısıyla uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk davası açabilirler (34) (TK.m.340 yollamasıyla TK.m. 309).

B) Sorumluluk Davasında Davalılar

1- Yönetim Kurulu Üyeleri

Yönetim kurulu üyelerinin Ticaret Kanununda düzenlenmiş olan sorumluluğu kurul olarak olmayıp, kişiseldir. Örneğin, TK.m. 336'da "İdare meclisi azaları (35)... gerek şirkete gerek münferit pay sahiplerine karşı... mesuldürler" denilmektedir (Aynı şekilde bkz. 337-339, 341, 346). Böylelikle yönetim kurulu üyeleri, sırf yönetim kurulu üyesi olmaktan değil, kusurlu fiillerinden dolayı sorumludurlar (36).

Yönetim kurulu üyeleri zincirleme olarak sorumlu iseler de, bu durum kurul olarak sorumlu oldukları anlamına gelmez. Çünkü zincirleme sorumluluk üyeler arasında geçerlidir. Yine kusursuz olduğunu kanıtlayan üye sorumlu tutulamaz (Örneğin, TK.m.338) (37). Üyeler zincirleme olarak sorumlu değilse, dava yalnız sorumlu olan üye veya üyelere karşı açılır.

(32) "Özel bir yasa ile kurulan anonim ortaklıklarda, TK. m. 341'in uygulanmıyacağı kuruluş yasalarında yer almadığı sürece, yönetim kurulu üyeleri aleyhine dava açılabilmesi, genel kurulun bu hususta karar vermesine bağlıdır ve davanın denetçiler tarafından açılması gerekir" (11. HD. 11.10.1979, E. 4031, K. 4702, **Batider**, C. X, (S. 2, s. 533 vd).

(33) **Von Steiger** (Çev. Çağa), sorumluluktan doğan alacaklar hakkında hakeme müracaat edilebileceğini söylemektedir. Ancak bu konuda ortaklığın ana sözleşmesinde hüküm bulunması gereklidir (s. 327).

(34) İncelememiz denetçilerin açacakları davaları içerdiğinden bu davaları incelemeyeceğiz.

(35) Yönetim kurulu değil.

(36) **Çamoğlu**, s. 28.

(37) **Çamoğlu**, s. 29.

Kısaca, yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak dava, sorumluluklarına göre birine, birkaçına veya hepsine karşı açılır. Yönetim kurulu tüzel kişinin organı olup tüzel kişiliğe ve taraf ehliyetine sahip olmadığından dava açılmaz, eğer böyle bir dava açılırsa, dava şartı (taraf ehliyeti) bulunmadığından reddedilir (38) (39).

2- Müdürler

Ana sözleşmede hüküm bulunmak kaydıyla, yönetim hakkının tümü veya bir bölümü murahhas üye veya müdürlere bırakılırsa, sorumluluk da kendilerine ait olmaktadır. Bu nedenle, murahhas müdür veya üyelerin verdikleri zararlardan dolayı açılacak sorumluluk davası kendilerine karşı açılmalıdır. Ancak yönetim kuruluna özgü görevler (TK.m. 336/ 1-4) murahhas üye veya müdürlere bırakılmışsa, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kalkmayacağından, sadece murahhas müdür veya üye değil, tüm yönetim kurulu üyeleri de sorumlu olur ve sorumluluk davası hepsine karşı açılır (40).

Ticaret Kanununun 342. maddesinde sözü edilen müdürlerin atanması için ana sözleşmede hüküm bulunması gerekmeyip, tersine hüküm bulunmaması yeterlidir. Bu müdürler yönetim kurulunun talimatı çerçevesinde iş görürler (41). Ortaklığın yönetim ve temsil yetkisi yönetim kurulunda kalmakla beraber, müdürler ortaklığın günlük işlerini görürler. Bu nedenle kendilerine icraya ait işler bırakılır (42). Yasa, ana sözleşme ve iş görme şartlarını tespit eden hükümlere göre, görevlerini gereği gibi veya hiç yerine getirmemeleri halinde sorumlu olan müdürlerdir. Ortaklığa verdikleri zararlardan dolayı sorumluluk davası da müdürlere karşı açılır.

(38) **Kuru**, C. I, s. 646, Yönetim kurulu üyeleri zincirleme olarak sorumlu iseler, açılacak davada davalı olarak ayrı ayrı tüm üyelerin belirtilmesi gerekir. "Davalı: X Anonim Şirketi Yönetim Kurulu" şeklinde açılan dava yukarıda açıkladığımız nedenlerle geçersizdir.

(39) **Atan**, sorumluluk davasının ortaklık (denetçiler) tarafından açılması halinde, yönetim kurulu üyelerinin iş başında kalmaları çeşitli yönlerden sakınca doğuracağından, üyelerin görevlerinden ayrılıp (istifa veya azil) yerlerine yeni üyelerin seçiminin isabetli olacağı fikrindedir (s. 42).

(40) Yine, yönetim kurulu üyelerinin, murahhasların seçiminde, talimat verilmesinde ve faaliyetlerinin gözetiminde sorumluluğu vardır.

(41) **Çamoğlu**, s. 161.

(42) **Çamoğlu**, s. 161.

IV- DAVA HAKKININ KULLANILMASI

Denetçilerin yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açabilmeleri için, üyelerin kusurlu hareketleriyle bir zarara yolaçmaları ve bu zararla kusurlu hareket arasında nedensellik bağının varlığı yeterli değildir. Bunlarla birlikte ya genel kurulun kararı ya da azınlığın istemi gereklidir. Şimdi sırasıyla bunları incelemeye çalışalım:

1- Genel Kurul Kararı

Sorumluluk davasında asıl dava hakkı anonim ortaklığa ait olduğundan, bu davanın açılması yönünde karar alma yetkisi genel kuruldadır. Genel kurulu toplantıya kural olarak denetçiler çağırır (43). Pay sahipleri de yönetim kurulu üyeleri aleyhine, denetçilere şikayette bulunmak yetkisine sahiptirler (TK.m. 356). Bu şikayet sonucunda da denetçiler gerekli görürlerse, genel kurulu toplantıya çağırarak zorundadırlar (TK.m. 355, 356/ II, 365). Azınlık da yönetim kurulu ve denetçiler aracılığıyla veya mahkemenin izniyle toplantıya çağırabilir (TK.m. 366, 367) (44).

Genel kurulda yönetim kurulu üyelerine karşı dava açılmasının konuşulabilmesi için, gündemin usulüne uygun olarak duyurulması gerekir (45). Dava açılabilmesi için genel kurulun mevcut oyların çoğunluğuyla karar alması gerekir (TK.m. 378/ I). Bundan amaç azlık haklarını ve pay sahiplerini korumaktır. Bu nedenle bu hüküm emredici nitelikte olup arttırılmaz (46). Dava açılması yönünde oy kullanan çoğunluğun güvence (teminat) yatırma yükümlülüğü yoktur (47).

2- Azınlığın İstemi

Denetçilerin yönetim kurulu üyelerine karşı dava açabilmeleri için ikinci olarak, azınlığın istemidir. Ancak bunun için genel kurulun davanın açılmamasına karar vermesi gerekir. Yoksa azınlığın iste-

(43) Arslanlı, C. II—III, s. 191 vd.

(44) Atan, s. 38 vd.

(45) Çamoğlu, s. 105. Vivante'ye göre, sorumlulukla ilgili konuşmalar gündemde zımnen bulunmaktadır (Çamoğlu, s. 105 dn. 357).

(46) Arslanlı, C. II—III, s. 191 dn. 240; Doğanay, a.g.m. s. 720; Çamoğlu, s. 105; Mimaroglu, s. 111; İmregün, s. 195.

(47) Çamoğlu, s. 107.

minden söz edilemez. Başka bir anlatımla azınlığın istemi, genel kurulun davanın açılmaması kararının bir alternatifidir (48).

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu hakkında genel kurulun red kararına karşı, azınlık dava açılması yönünde oy kullanıp ayrıca dava açılmasını istemeleri durumunda, denetçiler dava açmak zorundadır (TK.m. 341). Ancak azınlık, davanın denetçiler tarafından açılması durumunda kendilerinin tam olarak temsil edilemeyeceği kanaatinde ise, veya denetçilere güvenmiyorsa, denetçilerin açacakları davaya katılarak (HUMK.m. 53-58) kendilerini bir vekil vasıtasıyla temsil ettirebilirler. Ancak bu vekilin avukat olması gerekir (49). Azınlığın istemine rağmen denetçiler dava açmışsa, azınlık tayin edeceği vekil eliyle ortaklık adına dava açtırabilir (50). Ancak bu, davanın azınlığın tayin edeceği vekil tarafından açılması gerekip, denetçiler tarafından açılmıyacağı anlamına gelmez (51). Azınlık, ortaklık sermayesinin 1/10'una sahip pay sahibi veya pay sahipleridir (TK.m.341/ I).

Genel kurulun davanın açılmaması yönündeki kararına karşı, azınlığın davanın açılması yönünde oy kullanmakla kalmayıp, dava açılması yönünde istekte bulunması da gereklidir (52) (53). Azınlık pay sahipleri dava açılması yönünde oy kullanmasına karşın, dava açılması yönünde bir istekte bulunmamışsa, bu herhangi bir sonuç doğurmaz. Başka bir deyimle, sadece oy kullanmak davanın açılması için yeterli değildir (54).

(48) **Atan**, s. 39.

(49) **Kuru, Baki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 3. Bası, Ankara 1974, s. 214 vd.

(50) **Postacıoğlu, İlhan E.**: Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 202; **İmregün**, azınlığın denetçilerden ayrı bağımsız dava hakkının olmadığı görüşündedir (Menfaat İhtilafları, s. 66 dn. 68).

(51) Yargıtay bir kararında, "Hernekadar olayda, 1/10 azınlık dava açılması yolunda oy kullanmış ise de, bu halde de, davanın tayin edecekleri bir vekil marifetiyle açılması gerektiğinden, denetçilerce açılan davanın reddi yasaya uygundur. Genel kurul kararına dayalı sorumluluk davasının denetçiler tarafından açılması gerekir" sonucuna varmıştır (TD. 28.12.1972, 5159/5703, TİK. 1972/2, N. 1295). TK. m. 341/II' deki "azınlık murakıplar dışında vekil tayin edebilir" hükmü karşısında bu karara katılmak olanağı yoktur.

(52) **Arslanlı**, C. I, s. 245.

(53) Alman Hukukunda da dava açılması yönünde oy kullanmak yeterli olmayıp, ayrıca dava açılması yönünde bir isteğin varlığı gerekir. Bkz. AktG. § 147/ I. Ayrıca bkz. **Barz** in Grosskommentar AktG § 147 Anm. 4-9.

(54) **Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp)**, C. I, s. 301.

Dava açılması yönünde oy kullanan pay sahipleri, esas sermayenin 1/10'unu teşkil eden pay senetlerini, ortaklığın dava açılması yüzünden uğrayacağı zararlarına güvence teşkil etmek üzere, yargılamanın bitimine kadar güvenilir bir bankaya rehin olarak yatırmak zorundadırlar (TK. m. 341/II). Azınlığın elinde esas sermayenin 1/10'unu aşan pay senedi bulursa dahi, bunların hepsini yatırmak zorunda olmayıp, 1/10 pay senedinin yatırılması yeterlidir (55) (56).

Arslanlı'ya göre, güvencenin davanın açılmasından önce yatırılması gerekmeyp, yargılamanın bitimine kadar ortaklık tarafından yatırılması istenebilir. Bu konuda yargıcın kendiliğinden (re'sen) güvenceyi araştırıp isteme yetkisi yoktur (57).

Kuru'ya göre ise, azınlık ilk duruşma gününe kadar pay senetlerini güvenilir bir bankaya yatırmak zorundadır (58).

Güvencenin amacı, azınlığın gerçekten esas sermayenin 1/10'una sahip olup olmadığını saptamak ve davayı kaybettiği takdirde ortaklığın zararını buradan karşılamaktır (59). Ancak ortaklığın uğradığı zarar öncelikle bu pay senetlerinden değil, zarar karşılanmadığı, yani azınlık zararı ödeyemediği takdirde pay senetlerinden karşılanır. Güvencenin bir amacı da, azınlığın elindeki bu yetkiyi kötüye kullanmasını önlemeye yöneliktir (60).

Azınlığın dava açılması yönündeki istemi, genel kurulün dava açılması yönündeki kararı gibi sonuç doğurur. Bu durumda da dava ortaklık adına açılır ve hükmedilecek ödençe ortaklığa verilir (61) (TK.m. 340, 309/I).

B) Yargılama Hukuku Açısından Genel Kurul Kararının Niteliği

Medeni Yargılama Hukuku dışında, genel dava koşullarından ayrı (62), bazı yasalarda da özel dava koşulları düzenlenmiştir.

(55) **Arslanlı**, C. I, s. 246; **Atan**, s. 41.

(56) Alman Hukukunda, azınlığın pay senetlerini tevdi zorunluluğu yoktur. Yalnız azınlığı oluşturan pay sahipleri genel kurulu kararından en az üç ay öncesinden pay senetlerini sahibi olduklarını kanıtlamak zorundadırlar (AktG § 147/I).

(57) **Arslanlı**, (C. I, s. 246).

(58) **Kuru**, 3. Bası, s. 645 dn. 4. Kural olarak davacı bir güvence göstermek zorunda değilse de, TK. m. 341 de sözü geçen bu güvence kuralın istisnasını oluşturur.

(59) **Çamoğlu**, s. 107.

(60) **Arslanlı**, C. I, s. 246; **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 69.

(61) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 69.

(62) Dava koşulu (davanın dinlenme koşulu) davanın açılabilme koşulu değildir (**Kuru**, C. I, s. 876).

Türk Ticaret Kanununun 341. maddesinde, denetçilerin yönetim kurulu üyeleri aleyhine dava açabilmesi için öngörülen (63) genel kurul kararı veya azınlığın dava açılması yolunda oy kullanıp davanın açılmasını istemesi, Ticaret Kanunu tarafından öngörülmüş özel dava şartıdır (64). Yalnız hemen belirtelim ki, sadece genel kurul kararı değil, azınlığın istemi de dava şartı niteliğindedir. Bu nedenle genel kurul kararı bulunmasa dahi, azınlığın istemi üzerine açılan davada dava şartı gerçekleşmiş olur ve davaya bakılmak gerekir.

Yargıtay da verdiği birçok kararında, genel kurul kararını dava şartı olarak kabul etmiştir (65). Yargıtay'ın bu kararlarında, genel kurul kararı alınmadan açılmış olan davalar reddedilip, genel kurul kararının dava açıldıktan sonra verilmesinin, açılmış olan davaya geçerlik kazandırmayacağı, başka bir deyişle, dava şartının yerine getirilmiş olmayacağı benimsenmiştir. Örneğin bu kararlarından birine göre;

“Yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılabilmesi için TK.m. 341’de öngörülen genel kurul kararı davanın dinlenme şartıdır. Bir genel kurul kararına dayanmaksızın açılan davanın dinlenmemesi gerekir. Açılmış bir davaya genel kurulun sonradan izin (icazet) vermesi, davaya geçerlilik kazandırmaz” (66).

Ancak Yargıtay yeni kararlarında genel kurul kararı olmadan açılan davaları hemen reddetmemektedir. Yargıtay’a göre, böyle bir durumda davacıya bir önel verilerek yargılamanın ertelenmesi, bu önel içinde genel kurul kararı sağlanamadığı takdirde davanın esastan incelemeye bağlanması, aksi halde davanın reddedilmesi gerekmektedir. Örneğin Yargıtay’ın bu yöndeki kararlarından birine göre;

- (63) Müdürler aleyhine açılacak sorumluluk davalarında da, yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak davalardaki dava şartları uygulanır. Nitekim Yargıtay’ın bir kararına göre, “Anonim şirketi zarara sokan ve üzerinde yönetim kurulu üyeliği de bulunan müdür aleyhine tazminat davası açılabilmesi için, genel kurulun kararı gereklidir. Yine davanın denetçiler tarafından açılması gerekir”. (TD. 9.12.1966, 1079/4721, **Batider**, C. IV, S. 5, s. 511 vd, **Akyazan**, N. 342, s. 244, Aynı yönde, TD. 25.4.1968, 2835/2405, **Batider**, C.V, S. 2, s. 268).
- (64) **Çamoğlu**, (Poray/ Tekinalp), C. I, s. 300; **Doğanay**, a.g.m. s. 724 vd.; **Kuru**, C. I, s. 898.
- (65) TD. 11.1.1971, E. 70/1372, K. 71/31 (TİK. 1972/1, N. 318, TD. 25.3.1969, E. 67/3958, K. 68/846 (**Batider**, C. 5, S. 3, s. 611.)
- (66) TD. 12.1.1970, E. 69/3679, K. 97 (**Akyazan**, N. 347, s. 342). Ayrıca bkz. **Doğanay**, a.g.m., s. 725 vd.

“... eski yönetim kurulu başkanı hakkında dava açılabilmesi, genel kurulun dava açılması yönünde karar vermesi ve davanın denetçiler tarafından açılması koşuluna bağlıdır. Bu usul izlenmeden dava açıldığı takdirde mahkemece genel kurul ve denetçilerin karar ve muvafakatinin alınması ve vekâletnamenin ibrazı amacı ile davacı vekiline önel verilmesi ve dava şartı bu şekilde yerine geldikten sonra davanın görülmesi lazımdır” (67).

Yargıtay'ın genel kurul kararını davanın başında arayıp daha sonra karar alınmasının davaya geçerlilik kazandıramıyacağı biçimindeki görüşünü bırakması bizce de doğru olmuştur. Genel kurul kararının bulunmaması nedeniyle reddedilen sorumluluk davaları esastan değil, usulden reddedildiği için, genel kurulun sonradan karar vermesi üzerine tekrar açılabilir (68). Yine, genel kurul kararı, verilen önel içinde sağlanabilecek durumda ise, bunun davanın başında sağlanıp davaya devam edilmesi yerine davanın reddi ve genel kurul kararı sonradan alındıktan sonra tekrar dava açılması, lüzumsuz zaman ve masraf harcamasıdır. Bu ise usul ekonomisine aykırıdır (69).

C) Süre

Genel kurulun, yönetim kurulu üyeleri aleyhine dava açılması yönünde karar almasından itibaren denetçiler bir ay içinde dava açmalıdır (TK.m. 341/ I). Azınlığın istemi de genel kurul kararı gibi sonuç doğuracağından, azınlığın dava açılması yolundaki istemi üzerine açılacak dava da bir ay içinde açılmalıdır. Ancak bu bir aylık süre, bir hak düşümü veya zamanaşımı süresi olmayıp (TK.m. 341/ I), denetçilere bu süre içinde dava açma ödevini yükleyen bir süredir (70).

Davanın bir aylık sürenin geçirilmesi durumunda ortaklık bir zarara uğramışsa, davayı zamanında açmayan denetçiler sorumlu olurlar (71).

(67) 11. HD. 11.9.1975, 2211/ 4933 (YKD. C. 2, S. 9, s. 114) aynı yönde 11. HD. 2.6. 1975 5185/ 3636 (YKD. C. 2, s. 505).

(68) **Doğanay**, a.g.m., s. 725 vd.

(69) **Kuru**, C. I, s. 723; **Doğanay**, a.g.m. s. 725 vd.

(70) **Atan**, s. 40; **Arslanlı**, C. II—III, s. 245; **Tekil**, s. 281; **İmregün**, s. 195.

(71) **Atan**, s. 40.

Arslanlı, davanın bir ay içinde açılmaması durumunda dava hakkı düşmez ise de, süresi içinde açılmayan davanın mahkemece reddedilmesi ve davanın açılması için genel kurulca tekrar karar verilmesi gerektiği görüşündedir (72).

Kanaatimizce bu fikre katılmak olanağı yoktur. Genel kurulun tekrar toplanmasının güçlüğü yanında, savunulan görüş usul ekonomisine de aykırıdır.

Alman hukukunda sorumluluk davası, genel kurul toplantısından itibaren altı ay içinde açılması gerekir (AktG § 147/ II). Ancak bu süre de dava hakkını düşüren bir süre değildir.

V- SORUMLULUĞUN YAPTIRIMI

Yönetim kurulu üyeleri ve müdürlerin hukuki sorumluluğunun yaptırımı ödencedir. Bu ödençe, üye veya müdürlerin yasa veya ana sözleşme hükümlerine aykırı hareketlerinden doğan zararın karşılanmasıdır (73). Zararın saptanması ve giderilmesi konusunda Borçlar Kanununun genel hükümleri uygulanır.

Çamoğlu, zararın ekonomik anlam taşıdığını, ortaklıkla yöneticiler arasında sözleşmeye dayanabilmek olanağı tanındığı durumlarda, yönetim kurulu üyelerinden sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri, yani "aynen ifa" isteneceği, eğer bu yerine getirilemezse ödence istenebileceği görüşündedir (74).

Arslanlı ise, ekonomik anlamda bir zarar bulunmasa bile, yasa veya ana sözleşmeye aykırı hareket zarar özelliği taşıdığından, bu zararın ödenmesinin istenebilmesi gerektiği ve bu durumun menfaatler açısından daha uygun düştüğü görüşündedir. Örneğin ticareti defterler usulüne uygun tutulmamışsa, bunların yasaya uygun tu-

(72) **Arslanlı**, C. I, s. 245; Aynı yönde, **Atan**, s. 41. Yargıtay'da bir kararında, "Genel kurulun, yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılmasına ilişkin kararı üzerine denetçiler bir ay içinde davayı açmakla yükümlüdürler. Ancak bu hüküm bir hak düşümü süresi koymayıp, uyulmaması halinde denetçilere sorumluluk yüklemektedir. Bir aylık sürenin geçmesi halinde dava hakkının düşeceği ve genel kurulun tekrar karar alması gerekeceği" sonucuna varmıştır (TD. 11.12.1972, E. 72/4555, K. 72/5331, RKD. 1973/9—11, s. 348).

(73) **Çamoğlu**, s. 142; **Arslanlı**, C. II—III, s. 176.

(74) **Çamoğlu**, s. 143—144.

tulması istenebilir. Mahkeme bu aykırılığı saptarsa zararın giderilmesine hükmeder (75). Biz de aynı gerekçelerle Arslanlı'nın görüşüne katılıyoruz.

Yönetim kurulu üyelerinden istenecek ödence maddi olabileceği gibi, manevi hakları zedelenen ortaklığın, şartları bulunmak koşuluyla manevi zararlarını da istemesi olanağı vardır (76).

VI- SORUMLULUK DAVASINDA YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME

A) Yetkili Mahkeme

Yönetim kurulu üyeleri veya müdürlerine karşı açılacak sorumluluk davalarında yetkili mahkemenin saptanması öğretide tartışmalıdır.

Tersine hüküm bulunmadıkça her dava, davalının ikametgâhı mahkemesinde açılmalıdır (HUMK.m.9). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 17. maddesinde ise, ortaklığın kendi işlerine ilişkin olmak koşuluyla, üyeleri aleyhine ve üyelerin bu sıfatla birbirleri aleyhine açacakları davaların, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde görüleceği belirtilmiştir. Ancak Ticaret Kanununun 340. maddesi, yöneticilerin sorumluluğu hakkında 309. maddenin üçüncü fıkrasındaki yetki kuralına yollama yaparak, sorumlu kişilerin tümüne karşı ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabileceğini öngörmüştür.

HUMK.m. 17'nin uygulanması gerektiği kabul edilirse, bu madde kesin yetki kuralı olduğundan davalının ikametgâhı mahkemesinde dava açılmıyacaktır. TK.m. 309/ III'ü uygulanabilir olarak kabul edersek, bu özel hüküm kesin yetki kuralı olmadığından (77), davalının ikametgâhı mahkemesinde dava açılabilecektir (HUMK.m.9).

(75) **Arslanlı**, C. II—III, s. 177.

(76) **Çamoğlu**, s. 144. Mahkemece hükümlenen ödence ortaklık lehine ise, gerektiğinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarına karşı rehin almak üzere ortaklığa verdikleri (TK. m. 313) pay senetlerinde karşılanması gerekir (**Çamoğlu**, s. 144, **Arslanlı**, C. II—III, s. 178).

(77) **Kuru**, C. I, s. 347.

Çamoğlu, HUMK.m. 17 hükmünün, ortaklıkla ortaklar veya ortakların kendi aralarında, ortaklık işlerinden doğan uyuşmazlıkları kapsadığını ve ortaklara karşı ortak sıfatıyla açılan davaları düzenlediğini belirtmektedir. Bu nedenle de, HUMK.m. 17 ile, TK.m. 309/ III'ün uygulama alanlarının farklı olduğu, yöneticilerin sorumluluklarını gerektiren durumlarda TK.m. 309/ III hükmünün uygulanması gerektiği görüşündedir (78).

Domaniç, HUMK.m. 17 ile, TK.m. 309/ III hükmünün farkına değindikten sonra, iki hükmün karşılaşması halinde özel hüküm niteliği taşıyan TK.m. 309/ III hükmünün uygulanması gerektiği görüşündedir (79).

S.Ş. Ansay ise, TK.m. 309/ III'ü HUMK.m. 17'nin kapsamına giren hususlar arasında sayarak, sorumluluk davasının HUMK.m. 17'deki yetkili mahkemeye ait olduğunu belirtmektedir (80).

Bize göre, yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak davalarda TK.m.309/ III hükmünün uygulanması gerekir. Çünkü, TK.m. 309/ III, özel hüküm niteliğindedir (81). Gerçekten, HUMK.m. 17'de sadece ortaklık ve pay sahiplerinin açacakları davalardan sözedilirken, sorumluluk davası sadece ortaklar tarafından değil, ortaklık alacaklıları tarafından da açılabilir (82). Ayrıca, HUMK.m.17 hükmü ortaklık işleriyle ilgili davaları kapsadığı halde, TK.m.309/ III hükmü sadece sorumluluk davasını kapsayıp, konusu açısından özel bir hükümdür. Özel hüküm niteliği taşımasıyla birlikte, kesin yetki kuralı niteliği taşımadığından, davalının (yönetim kurulu üyesi veya müdürler) ikametgâhı mahkemesinde de dava açılabilir. Müdürlere karşı açılacak davalar da ortaklık merkezinin bulunduğu (83) veya ikametgâhının bulunduğu yer mahkemesinde açılır.

Yönetim kurulu üyeleri birden çok olup, farklı yerlerde ikamet ediyorlarsa, dava yine ortaklık merkezinde açılmalıdır. Çünkü bu

(78) Çamoğlu, s. 147 vd.

(79) Domaniç, s. 113 vd.; Aynı yönde Atan, s. 78 vd.

(80) Ansay, Sabri Şakir: Hukuk Yargılama Usulleri, 7. Bası, Ankara 1960, s. 99.

(81) Kuru, C. I, s. 347.

(82) Çamoğlu, s. 149; Domaniç, s. 116; Atan, s. 79.

(83) "... şirket müdürü olarak görevinin yükümlülük ve sorumluluğunu yerine getirmediği ileri sürülerek açılacak davalarda yetkili mahkeme, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir" (11. HD. 31.1.1979, E. 363, K. 364, Batider, C. X, S. 1, s. 241—243).

durumda da ortaklık merkezindeki mahkeme HUMK.m. 9/ II anlamında “davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan mahkeme” sayılabilir. Bununla birlikte sorumlulardan herbiri kendi ikametgâhı mahkemesinde de dava olunabilir (84). Ancak birden fazla sorumlu olup da hepsine karşı dava açılmışsa, bu durumda davacıların seçim hakkı olmayıp, bunun ortaklık merkezinde açılması gerekir (85).

İsviçre Hukukunda yöneticilere karşı açılacak olan sorumluluk davalarındaki yetkili mahkeme, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir. Ayrıca bu dava davalıların ikametgâhı mahkemesinde de açılabilir (86).

B) *Görevli Mahkeme*

Yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak hukuk davaları, Ticaret Kanununda düzenlenmiş hususlardan doğduğu için mutlak ticari davalardan sayılır (TK.m. 4/ 1). Yönetim kurulu üyeleri ile müdürlerden istenecek ödencenin miktarına göre, 500.000 liradan az olması durumunda, sulh hukuk mahkemesinde, 500.000 liradan çok olması durumunda ticaret mahkemesinde görülmesi gerekir (TK. m. 5/ I, HUMK.m. 8/ I) (87).

VII- SORUMLULUK DAVASINDA ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı yönetim kurulu üyeleri ve müdürlerin sorumluluklarını bir anlamda sona erdirir. Ancak zamanaşımının bir defa olması nedeniyle, yönetim kurulu üyeleri veya müdürlerin ileri sürmesi durumunda gözönünde tutulur. Yönetim kurulu üyeleri ve müdürlere karşı açılacak davalarda uygulanacak olan zamanaşımı süresi, TK.m. 340'ın yollaması gereği, TK.m. 309/ IV'e göre ve BK. m. 126/ 4'e göre hesaplanır. TK.m. 309/ IV üç tür zamanaşımı süresi içermektedir:

a) *İki Yıl*: İki yıllık süre, davacının zararı ve sorumluları öğrenmesinden itibaren işlemeye başlar (TK.m. 309/ IV). Yani, zamanaşımının işlemeye başlaması için, sadece zararı veya sadece so-

(84) Von Steiger (Çev. Çağa), s. 326.

(85) Von Steiger, (Çev. Çağa), s. 326.

(86) Von Steiger, (Çev. Çağa), s. 326.

(87) Çamoğlu, s. 149; Kuru, C. I, s. 441.

rumluları (veya sorumlu kişiyi) öğrenmek yeterli olmayıp, zararı ve sorumluları birlikte öğrenmesi gerekir. Davacılar, ortaklık, pay sahipleri ve ortaklık alacaklılarıdır.

Bir görüşe göre, ortaklık tarafından açılacak davalarda TK.m. 309/ IV hükmü uygulanmaz. Çünkü, gerek TK.340, gerek TK.m. 340'da yollama yapılan 309. madde pay sahipleri ve ortaklık alacaklılarının davası hakkındadır. Bu nedenle, ortaklığın açacağı davalardaki zaman aşımı süresi hakkında BK.m. 126/ 4'ün uygulanması gerekir ve bu süre beş yıldır. Başka bir deyimle iki yıllık zamanaşımı süresi ortaklığın açacağı davada uygulanmaz (88).

Ancak baskın görüş, ortaklığın açacağı davada da, TK.m. 309/ IV hükmünün uygulanacağı yolundadır (89). Her ne kadar TK.m. 340'ın kenar başlığı, "ortakların ve şirket alacaklılarının tazminat davası"ndan söz etmekte ise de, TK. m.309'a yaptığı yollama TK. m. 336 ve 337. maddeleri hakkında olup, 336. maddede sözü geçen davacıardan biri anonim ortaklıktır. Bize göre de, anonim ortaklık tarafından açılacak davalarda da iki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir. Borçlar Kanununun 126. maddesinin 4. bendi, 309. maddeye nazaran genel hüküm niteliğinde olup, genel hüküm yanında özel hüküm niteliği taşıyan TK.m. 309/ IV ün uygulanması gerekir. Böylelikle açılacak olan sorumluluk davalarında zamanaşımı süresinin davacılar açısından farklı sürelerle bağlanması önlenmiş olacaktır (90).

(88) **T. Ansay**, s. 142; Aynı yönde, **Baştuğ İrfan**, Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974, s. 381.

(89) **Çamoğlu**, s. 226; **Mimaroğlu**, s. 124; **Atan**, s. 73.

(90) Yargıtay da, ortaklığın açacağı sorumluluk davalarında iki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı görüşündedir. Yargıtay'ın bu kararlarından ikisini nakletmeyi uygun buluyoruz.

"Her ne kadar TK. m. 340. maddenin kenar başlığı ortakların ve ortaklık alacaklılarının davalarından söz etmekte ise de, maddenin yollama yaptığı 309. madde hükmünün, ortaklığın davasında da uygulanacağında şüphe yoktur" (**Batider**, TD. 30.12.1972, E. 72/ 3561, K. 72/ 5858, C. VII, s. 184).

"Türk Ticaret Kanununun 340. maddesiyle, 336 ve 337. maddeleri hükümleri gereğince, yönetim kurulu üyelerine yükletilen sorumluluk hakkında 309. madde hükmü uygulanır. 336 ve 337. maddelere yapılan atıf dolayısıyla, anonim ortaklık şeklinde kurulmuş olan davacı bankanın yönetim kurulu başkan ve üyeleri aleyhine açtığı bu sorumluluk davasında, özel hüküm niteliği taşıyan 309. maddenin son fıkrasında yazılı üç tür zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir" (11. HD. 4.12.1974, 3448/ 3423, YKD. C. 1, S. 2, s. 134—138).

İsviçre'de de bütün davacılar için aynı zamanaşımı süresi uygulanmaktadır (91).

Ancak İsviçre Borçlar Kanununda iki yıl yerine beş yıllık zamanaşımı süresi düzenlenmiştir. Tandoğan, TK.m. 309 da düzenlenen zamanaşımı süreleri kısa olduğu için, anonim ortaklık yöneticilerinin, zamanaşımını ileri sürerek sorumluluktan kolaylıkla sıyrılmalarını önleyecek önlemlerin alınması gerektiğini belirtmektedir. Yazar bunun için, TK.m. 309'da öngörülen iki yıllık sürenin, İBK. m. 760 daki gibi beş yıla ve özellikle beş yıllık sürenin değiştirilerek on yıla çıkarılmasını önermektedir (92).

Ortaklığın, pay sahiplerinin ve ortaklık alacaklılarının açacakları davalar birbirinden bağımsız olduğundan, iki yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması da her biri hakkında ayrı ayrı hesaplanır (93). Denetçilerin açacakları davalarda zararın ve sorumlu kişinin mutlaka genel kurul tarafından öğrenilmesi gerekli olmayıp, yeni seçilen yönetim kurulu üyelerinin veya denetçilerin öğrenmesi yeterlidir (94).

b) *Beş Yıl*: Bu süre, zarar verici fiilin işlenmesinden itibaren işlemeye başlar. Sorumlulara karşı, her halde, zarar verici eylemin yapılmasından itibaren beş yıl içinde dava açılmalıdır (95).

c) *Ceza Zamanaşımı*: Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarını gerektiren eylem, aynı zamanda cezayı da gerektiriyorsa ve Ceza Yasasında daha uzun bir zamanaşımı süresi düzenlenmişse, sorumluluk davasına bu zamanaşımı süresini uygulamak gerekir. Ancak daha kısa bir zaman aşımı süresi varsa, o zaman bu kısa zamanaşımı süresi uygulanmaz (96).

(91) **Çamoğlu**, s. 226 dn. 6.

(92) **Tandoğan, Haluk**: Anonim Şirket İdare Meclisi Azalarına Karşı Açılacak Davaların Müruruzamanı Hakkında Düşünceler, **Batider**, C. III, S. 1, s. 122 vd.

(93) **Çamoğlu**, s. 229; **Arslanlı**, C. II—III, s. 194.

(94) **Domaniç, Hayri**, Anonim Şirketler, İstanbul 1978, s. 522—523. **İmregün** ise, genel kurul tarafından öğrenilmesinden sonra zamanaşımının işlemeye başlayacağı görüşündedir. s. 191.

(95) **Çamoğlu**, s. 229 vd.

(96) **Çamoğlu**, s. 230.

VIII- AKLAMANIN (İBRANIN) SORUMLULUK DAVASINA ETKİSİ

A) Genel Olarak

Anonim ortaklığı temsile ve yönetmeye yetkili olan organlar hesap dönemi sonunda genel kurula hesap vermek zorundadırlar. Aklama, ortaklığa hesap veren yönetim kurulu üyelerine karşı yetkili organın (genel kurulun) karar biçiminde irade açıklamasıdır. Genel kurulun bu irade açıklaması başka bir deyimle yönetim kurulu hakkında aklama kararı vermesi, onun ilgili hesap dönemi içindeki tüm işlemlerinin hukuka ve ortaklık çıkarlarına uygun bulunduğu anlamındadır (97).

Aklama kararı "menfi borç ikrarı" niteliği taşıyıp (98), ortaklığın ilgili işlemler nedeniyle ödence istemi bulunmadığını açıklaması anlamını taşır (99).

Aklama kararı genel kurul tarafından verilir ve bu genel kurulun devredilemeyen yetkileri arasındadır (TK.m.380) (100).

Genel kurulun aklama kararı verebilmesi için toplantı yeter sayısı, ilk toplantıda sermayenin dörtte birini temsil eden pay sahipleri, ikinci toplantıda sermaye miktarına bakılmaksızın hazır bulunan pay sahipleridir (TK.m. 372). Karar yetersayı ise, kullanılan oyların çoğunluğudur (TK.m. 378/ I) (101).

Ticaret Kanununun 380. maddesinde, bilançonun tasdikine ilişkin genel kurul kararının aksine bir açıklık yoksa, yönetim kurulu üyeleri, müdür ve denetçilerin aklanması anlamı taşıdığını belirtmiş

(97) **Çamoğlu, Ersin:** "İbra edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Sorumluluk Davası Açılabilir mi?" İkt. Mal. 1972, S. 7, C. XIX, s. 302 vd.; **Çamoğlu, Ersin:** "Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkisi", İHFM. C. XXXVI, S. 1—4, s. 323 vd.

(98) **Çamoğlu,** s. 203, **Arslanlı,** C. II—III, s. 196; **Atan,** s. 59, **T. Ansay,** s. 144; **İmreğün,** s. 193,

(99) **Çamoğlu, (Poroy/ Tekinalp),** C. I, s. 308; **Atan,** s. 59.

(100) **Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp),** C. I, s. 308.

(101) Ortaklık işlerinin görülmesine herhangi bir şekilde katılmış kimseler yönetim kurulu lerinin aklanmasında oy kullanmak hakkına sahip değillerdir. Bu yasak denetçiler ler hakkında yürümez (TK. m. 374/ II).

ve aklamamanın açık olabileceği gibi, bu maddede öngörülen bir aklama varsayımı şeklinde de olabileceği kabul edilmiştir.

Genel kurulun almış olduğu aklama kararı, aksine açıklık bulunmadığı sürece, tüm yönetim kurulu üyelerini kapsar. Ancak üyelerin bir kısmı aklamamanın dışında bırakılabilir. Yine geçerli bir aklama kararı, tüm hesap dönemini içerir. Ancak bunun belli bir dönemi, daha doğru bir deyişle, hesap dönemi içinde belli bir zamanı, aklamamanın dışında bırakılarak yapılması mümkündür. Ayrıca, öz yönünden hesap dönemi içindeki tüm işlemleri kapsar (102). Şimdi bu bilgilerin ışığı altında, aklamamanın sorumluluk davasına etkisini inceleyelim.

B) Denetçilerin Açacağı Davaya Etkisi

Ticaret Kanunumuz, anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin veya müdür ve denetçilerin aklanması konusunda, açık ve yeterli bir düzenleme getirmemiştir. Öğretide, genel kurulun aklama kararı vermesi durumunda, kural olarak ortaklığın sorumluluk davası açamayacağı kabul edilmektedir (102).

İsviçre Hukukunda da yeterli bir düzenlemenin varlığından söz edilemez. Ancak aklama kararının, ortaklık tarafından açılacak davalara engel olacağı kabul edilmektedir (103).

Alman Hukukunda ise, aklama kararına verilen anlam ve aklamamanın hukuki sonuçları farklıdır. Kanunun açık hükmü gereği, aklama, tazminat istemlerinden feragat anlamını taşımaz (AktG § 120/ II). Genel kurulun aklama kararı, bir güven açıklaması anlamında olup bununla yöneticilerin ve gözetim kurulu üyelerinin o iş yılındaki işlemlerini geçici olarak onaylamakta, fakat ödence isteminden vazgeçme sayılmamaktadır (104).

Ancak, aklama kararının, ortaklığın açacağı davaya engel olabilmesi için, geçerli bir aklama kararının bulunması ve sorumluluğu gerektiren işlemlerin aklama kararının kapsamı içinde olması gerekir.

(102) Arslan, C. II—III, s. 196; Çamoğlu, s. 329; T. Ansay, s. 144; Atan, s. 59, İmregün, s. 193.

(103) Von Steiger (Çev. Çağa), s. 316; Çamoğlu, s. 216 dn. 103'de anılanlar.

(104) Barz, Grosskommentar AktG. § 120 Anm. 6; Çamoğlu, "İbra edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Ortaklıkca Sorumluluk Davası Açılabilir mi?", s. 304.

Aklama kararı, bir genel kurul kararı olması nedeniyle, genel kurul kararlarının sakatlıklarına ilişkin hükümlere tabidir. Sakatlık, yokluk veya hükümsüzlük derecesinde ise bunun tesbit ettirilmesi veya def'i olarak ileri sürülmesi yeterlidir. Yine, yasaya, ana sözleşmeye ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı aklama kararları iptal ettirildiği takdirde geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağı için, sorumluluk davasına etkisi olmaz (105).

Aklama sadece genel kurulun bilgisine ulaşan işlemleri içerir. Başka bir deyişle, aklama kararı ancak gerçek durumun bilinmesi durumunda geçerlidir (106). Yönetim kurulunun faaliyetleri hakkında genel kurula sunduğu belgelerde gösterilmeyen veya orta yetenekte bir ortağın anlaması mümkün olmayan konularda aklama kararı verilmemiş sayılır. Yine, genel kurula sunulan bilgiler gerçeğe aykırı ise, bu durum aklamayı geçersiz kılar (TK.m. 380 c.2) (107).

Kısaca, her ne kadar aklamanın denetçilerin açacağı davaları ortadan kaldıracığı kabul edilmekte ise de, yukardaki hallerde aklama kararı denetçilerin (ortaklığın) açacağı davalara etkisi olmamak-

(105) **Çamoğlu**, "İbra Edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Ortaklıkca Sorumluluk Davası Açılabilir mi?", s. 306, **T. Ansay**, s. 144; Yargıtayın kararları da bu görüşü doğrulamaktadır. Bu kararlardan birisine göre,

"Davacı, bilançonun onanmasına, idare meclisi üyeleri ve murakiplarla, ..aklanmasına ilişkin kararın objektif iyiniyet kurallarına aykırı olduğunu ileri sürerek, TK. m. 381 uyarınca iptalini istemiştir. Mahkeme, objektif iyiniyet kurallarına aykırı bir durum bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Hukuk Genel Kurulu ise, davayı reddeden kararı bozmuştur. Buna göre dava konusu karar, yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına göre incelenerek karara bağlanması gerekir. Kararın her yönden yasaya, ana sözleşme ve özellikle objektif iyiniyet kurallarına uygun bulunması halinde davanın reddine, bunlardan birisine aykırı bulunması halinde, duruma göre, kararın tümünün veya ilgili bölümünün iptaline karar verilmesi gerekir (HGK. 1.7.1964, E. 836, K. 500, **Batider**, C. III, S. 1, s. 166—172).

(106) **Çamoğlu**, "İbra Edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Ortaklıkca Sorumluluk Davası Açılabilir mi", s. 306; **İmregün**, s. 194; **T. Ansay**, s. 144 vd.

(107) **Çamoğlu**, "Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davasına Etkisi", s. 329; **Von Steigler** (Çev. **Çağa**), s. 314.

"Yöneticiler aleyhine açılan sorumluluk davası, davalıların ibra edilmiş olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. TK. m. 380 gereğince, dava konusu yolsuz hareketler bilançoda ayrıca ele alınmış olmadığı için verilen genel ibranın davalıyı sorumluluktan kurtaramayacağı ve aleyhine dava açılmasına engel teşkil etmeyeceği göz önünde tutulmak gerekir" (TD. 8.4.1968, E. 66/ 237, K. 2208 **Domaniç**, H/ **Çamoğlu**, E.: Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 3. Bası, İstanbul, m. 380.

tadır. Ancak, geçerli aklama kararları, aklama kararının kapsamına giren işlemler ölçüsünde sorumluluk davalarını engeller.

Genel kurulun almış olduğu aklama kararı, tersine açıklık olmadığı takdirde, tüm yönetim kurulu üyelerini, varsa müdürleri kapsar. Ancak üyelerin bir kısmı bunun dışında bırakılabilir.

C) Kuruluştan Doğan Sorumlulukta Durum

Ticaret Kanununun 310. maddesinde, ilk yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler hakkında, kuruluştan doğan sorumluluk ve aklama konusunda özel düzenleme getirilmiştir (108). Aynı hükme göre, ilk yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ortaklığın tescilinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve aklama yoluyla sorumluluktan kurtulamazlar. Böylece bu sürenin geçmesine değin doğacak uyuşmazlıkların mahkeme tarafından çözümüne olanak tanınmıştır. Yine, sorumluların aklama kararı ile sorumluluktan kurtulmaları önlenmek istenmiştir (109).

Bütün bu yasaklamaya karşı, dört yıllık süre henüz sona ermeden aklama kararı alınmışsa, bu karar, ne ortaklığı, ne pay sahiplerini, ne de ortaklık alacaklılarını dava açmaktan alıkoyar. Dava açma yetkisine sahip kişiler, her ne şekilde aklama kararı alırsa alınsın bu süre geçmedikçe dava açma haklarını korurlar (110). Aklama kararının kısmen alınması halinde de karar geçersiz olup açılacak sorumluluk davalarına etkisi yoktur (111).

İlk yönetim kurulu üyeleri hakkında geçerli bir aklama kararının alınması ve sorumluluktan kurtulabilmeleri için ortaklığın tescil tarihinden itibaren dört yıl geçmesi ve ortaklık sermayesinin 1/10'una sahip pay sahiplerinin bu aklama kararına karşı çıkmamaları gerekir. Dört yılın geçmesinden sonraki durum ise, yukarıda açıkladığımız şekilde yönetim kurulu üyeleri veya müdürleri aklama sonucu sorumluluktan kurtarır. Yönetim kurulu üyelerinin sorum-

(108) Kuruluştan doğan sorumlulukta, yönetim kurulu üyeleri ile denetçiler birlikte sorumlu olduklarından (ortaklığın kurulmasında yolsuzlukları incelemekte ihmalleri görülür, zarar kuruculardan karşılanamazsa) ortaklığın temsili sorun teşkil eder. Domaniç, ilk yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin işten el çektirilerek bu işi yeni yönetim kurulunun üstlenmesini önerir (**Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 290 vd.).

(109) **Domaniç**, s. 77 vd.; Anonim Şirketler, s. 301 vd.

(110) **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 302 vd.

(111) **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 312 vd.

luluklarıyla ilgili zaman aşımı sürelerinin de dört yıldan sonra işlemleri gerekir.

IX- SORUMLULUK DAVASININ YARGILAMA HUKUKU AÇISINDAN ÖZELLİKLERİ

Denetçilerin yönetim kurulu üyeleri veya müdürleri aleyhine açacakları sorumluluk davaları, Medeni Yargılama Hukuku açısından bazı özellikler göstermektedir. Bu bölümde, bu özellikleri incelemeye çalışacağız.

A) Seçimlik (İhtiyari) Dava Arkadaşlığı

Yönetim Kurulu üyeleri aleyhine dava açabilecek olan denetçiler, pay sahipleri ve ortaklık alacaklıları seçimlik dava arkadaşı olarak kabul edilebilir. Çünkü sorumluluk davası, her dava arkadaşı hakkında aynı nedenden doğmaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 43. maddesinin ikinci bendine göre de davanın aynı nedenden doğması durumunda seçimlik dava arkadaşlığı vardır. Sorumluluk davasında bu neden zarara yol açan maddi olaylar ve bu zararın giderilmesidir. Ancak hemen belirtelim ki, seçimlik dava arkadaşları birlikte dava açmak zorunda değildirler (HUMK.m.43).

Dava birlikte açılmışsa, aynı duruşma gününde görülür ve aynı hükümle sonuçlanır. Fakat hepsi hakkında mahkemece ayrı ayrı hüküm verilir (112). Yine her dava için ayrı ayrı inceleme yapılır. Örneğin genel kurul kararı olmadan dava açmış olan denetçilerin davası (Mahkemece verilen önel içinde de sağlanamamışsa) reddedilse bile, diğer davacıların, örneğin, ortaklık alacaklılarının davasına devam edilir. Yine, ikrar, feragat ve davayı kabul gibi işlemlerden her biri diğerinden bağımsızdır. Her davacı kendi davası hakkında iddia ve savunmada bulunur. Böylelikle emek, zaman ve mahkemelerin işini azaltmak açısından da kolaylık sağlanmış olur (113).

B) Davaların Birleştirilmesi

Eğer davacılar (denetçiler, pay sahipleri, ortaklık alacaklıları) birlikte dava açmayıp da ayrı ayrı dava açmışlarsa durum ne olacaktır?

(112) Postacioğlu, s. 289 vd.; Kuru, 3. bası, s. 525.

(113) Postacioğlu, s. 285; Kuru, 3. Bası, s. 521 vd.

Domaniç'e göre, bu davalarda hukuki neden (sorumlularla ortaklık arasındaki ilişkiye aykırılık), konu (ortaklığın uğradığı zarar) ve taraflar (ortaklık tüzel kişiliği hesabına hareket eden alacaklı ve pay sahipleri, denetçiler, sorumlu kişiler) aynı olduğundan davalar henüz görülmekte iken davanın başka bir mahkemede görülmekte olduğu (derdestlik) itirazı (HUMK.m. 187/4) yapılması gerektiği görüşündedir (114).

Bize göre, HUMK.m. 187/4'deki davanın başka bir mahkemede görülmekte olduğu itirazı için davanın tarafları, konusu ve hukuki nedeninin aynı olması gerekir. Fakat yönetim kurulu üyeleri ve müdürlere karşı açılacak davalarda tarafların aynı olduğu söylenemez. Çünkü sorumluluk davasında ortaklık alacaklıları ve pay sahipleri ortaklığın temsilcisi sıfatıyla değil, kendi adına dava açmaktadırlar (115). Bu nedenle taraf aynılığı söz konusu olamaz. Kısacası, davanın başka bir mahkemede görülmekte olduğu itirazı ileri sürülemez.

Ancak bu durumda davaların birleştirilmesi için ilk itiraz ileri sürülebilir (HUMK.m. 187/5). Nitekim yönetim kurulu üyeleri aleyhine veya müdürler aleyhine açılacak davalar arasında bağlantı vardır. Yönetim kurulu üyeleri (veya müdürler) aleyhine açılan ikinci davada, esasa cevap süresi içinde, davaların birleştirilmesi ileri sürülürse davalar birleştirilir. Ancak davalar aynı mahkemede açılmışsa birleştirme istemi yargılamanın her safhasında yapılabilir (HUMK.m.48). Birleştirilen davalar seçimlik dava arkadaşlığında olduğu gibi birbirinden bağımsızdır (116).

C) Kesin Hüküm

Davalar birlikte açılmadığı gibi daha sonra birleştirilmeleri de mümkün olmadığı takdirde, ayrı ayrı görülen davalardan biri hakkında verilen kesin hüküm, diğer davalar hakkında da kesin hüküm teşkil edecek midir?

Domaniç, böyle bir hükmün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 237. maddesi gereğince, kesin hüküm teşkil edeceği ve

(114) Domaniç, Kuruluştan Doğan Mesuliyet, s. 54—55.

(115) Çamoğlu, s. 130; Postacıoğlu, s. 202.

(116) Kuru, 3. Bası, s. 534 vd; Postacıoğlu, s. 410, ve s. 294.

devam eden sorumluluk davalarında da, kesin hüküm itirazına yol açacağını belirlemektedir (117).

Çamoğlu, ise, tarafların aynı olmaması ve davaların bağımsız davalar olması nedeniyle kesin hüküm teşkil etmeyeceği ve fakat görülmekte olan davalar için kesin delil sayılacağı görüşündedir (118).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununu 237. maddesine göre kesin hükümden söz edebilmek için, dava konusunun ve hukuki nedenin aynı olması gerekir. Sorumluluk davalarında ise, daha önce de belirttiğimiz gibi (119) ortaklığın, ortaklık alacaklılarının ve pay sahiplerinin açacakları davalarda tarafların aynı olduğu söylenemez. Örneğin, pay sahiplerinden birisinin dolayısıyla gördüğü zarar nedeniyle açacağı dava reddedildiği takdirde, bu hüküm sadece o pay sahibi hakkında kesin hüküm teşkil edecek ve diğer pay sahipleri veya denetçilerin açacakları davada kesin hüküm teşkil etmeyecektir. Ancak bu hükmün diğer davada kesin delil sayılması olanağı vardır (120).

Davalılardan birisi tarafından açılan dava rededilmeyip görülmüş ve sonuçta yönetim kurulu üyeleri ödence ödemeye mahkum edilmişse diğer davaların durumu ne olacaktır.

Davalıların istedikleri ödence miktarı farklı değilse, örneğin hepsi davalarında ortaklığın zararını onbin lira olarak saptamış ve bu miktarı istemişlerse, yine mahkeme davalarından birinde bu miktarı kabul ile yönetim kurulu üyelerini onbin lira ödenceye mahkum etmiş ise, açılmış diğer davalar konusuz kalacağından, reddedilmeleri gerekir. Davacıların istemleri farklı ve mahkemenin hükmettiği ödence diğer istemlerden az ise, diğer davalar kısmen konusuz kalacaktır. Yine davacıların istemleri farklı ve mahkemenin hükmettiği ödence diğer istemlerden çok ise, diğer davalar konusuz kalacağından reddedilir.

D) Diğer Özellikler

Yukarıda sözünü ettiğimiz davacılar bağımsız dava açabilecekleri gibi, açılmış olan davalara katılabilirler (121). Yine açılmış

(117) **Domaniç**, Kuruluştan Doğan Mesuliyet, s. 54.

(118) **Çamoğlu**, s. 138; Aynı yönde, **Postacıoğlu**, s. 202.

(119) Bkz. § 1 IX B.

(120) **Çamoğlu**, s. 140 .

(121) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kuru**, 3. Bası, s. 538 vd.; **Postacıoğlu**, s. 305 vd.

olan davalardan biri diğeri hakkında bekletici sorun (meselesi müstehire) teşkil edebilir (122).

Yönetim kurulu üyeleri ve müdürler aleyhine açılacak davalar basit yargılama usulüne göre incelenir (TK.m. 1460) (HUMK.m. 507/ I). Basit yargılama usulünde davalı (sorumluluk davasında yönetim kurulu üyesi ve müdürler veya her ikisi), dava dilekçesinde 10 gün içinde cevap vermek zorunda değildir. Bu nedenle, eşasa ilişkin cevap ve ilk itirazlarını ilk celsede mahkemeye bildirebilir. Yine karşılık davasını da ilk celsede açabilir (123).

Basit yargılama usulünde davalı davetiye (124) üzerine duruşmaya gelmezse yokluğunda yargılamaya devam edilir (125).

İki taraf da duruşmaya gelmezse dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir (HUMK.m. 409).

Delillerin ilk duruşma gününe kadar gösterilmesi gerekir. Yargıç bunun için taraflara süre vermek zorunda değilse de, tarafların menfaatlerinin gerekli kıldığı durumda, her zaman delillerin toplanmasını isteyebilir (HUMK.m. 511/ II).

Basit yargılama usulüne bağlı davalarda formalitelerin azaltılması, sürelerin kısaltılması gibi tedbirlerle yargılamanın sadeleştirilmesi ve böylece davanın süratle sonuçlandırılması amaçlanmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak davalarda, deliller hakkında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümleri uygulanır (TK.m. 4/ II). Ancak tarafların ikisinin de tacir olmamaları nedeniyle, ticarî defterler kesin delil olarak kullanılamaz (TK.m. 82).

Ticaret Kanunu yönetim kurulu üyeleri ve müdürler hakkında kusura dayanan bir sorumluluk sistemi kabul ettiği için, davacı kusurun ve zararın varlığını kanıtlamakla yetinir. Kusursuz olduğunu

(122) **Postacıoğlu**, s. 144 vd.

(123) **Kuru**, 3. Bası, s. 949.

(124) Dava dilekçesini alan mahkeme bir duruşma günü belirleyerek tarafları duruşmaya davet eder.

(125) Tarafa gönderilmiş olan davetiye, duruşmaya gelmediği takdirde yokluğunda karar verileceği ihtarının (HUMK. m. 509) yazılmış olması gerekir. Böyle bir ihtar yazılmadan yokluğunda yargılama yapılmış olması bozma nedenidir.

kanıtlama yükü ise, davalı durumundaki yönetim kurulu üyeleri veya müdürlere aittir (126).

İlk yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda ise, yönetim kurulu üyelerinin ihmali ve zararın birinci derecede sorumlulardan karşılanamamış olduğunun kanıtlanması gerekir. Ancak yönetim kurulu üyelerinin ihmali konusunda, kusursuz olduğunu kanıtlama yükü, burada da yönetim kurulu üyelerine aittir. Aksi durumda zincirleme olarak sorumludurlar. Kusursuzluğunu kanıtlayabilen yönetim kurulu üyesi sorumluluktan kurtulur (127).

§ 2. İPTAL DAVASI

I- GENEL OLARAK

Anonim ortaklıklar çoğunluk sistemine göre yönetilirler (1). Başka bir deyişle anonim ortaklık genel kurul ve yönetim kurulunda alınan kararlara göre yönetim kurulu tarafından yönetilir (2). Yasada veya ana sözleşmede aksi belirtilmeyen durumlarda genel kurul, mevcut oyların çoğunluğuyla karar alır (TK.m. 378/I).

Genel kurulda alınacak kararlarda ortaklık çıkarlarının göz önünde tutulması gerekir ise de, bunun tersi de olabilir. Çoğunluğa sahip kimselerin ortaklığın çıkarlarını bir kenara itip, ortaklığı kendi çıkarlarına alet etmesi, kendi çıkarlarını ön planda tutması her zaman olasıdır.

Kanun koyucular anonim ortaklıklarda azınlığın ve diğer pay sahiplerinin korunması gereksinimini duymuşlardır. Bu amaçla, genel kurulun iktidar alanına sınırlar konulmuş, bu sınırların aşılması durumunda pay sahiplerinin korunması amacıyla genel kurul kararlarının iptal edilebilmesi düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanu-

(126) **Çamoğlu**, s. 17.

(127) **Çamoğlu**, s. 156 vd.

(1) Genel kurul tarafından alınan kararlar yalnız karar lehine oy veren karar pay sahiplerini değil, toplantıda hazır bulunmayan veya olumsuz oy veren pay sahipleri hakkında da geçerlidir (TK. m. 379).

(2) **İmregün, Oğuz**: "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açma Hakkı", **Batider**, C. I, S. 2, s. 149 vd. **İmregün, Oğuz**: "Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunları Telif Çareleri", İstanbul 1962, s. 1—4.

nun 381-384 maddeleri genel kurul kararlarının iptaline ilişkindir (ETK.m. 381-384; İBK.m. 706) (3).

II- İPTAL DAVASININ KOŞULLARI

A) Genel Koşullar

1- Genel Kurul Kararı

İptal davasının açılabilmesi için gerekli ilk koşul, bir genel kurul kararının varlığıdır (4). Bunun için de, genel kurul niteliğinde bir kurul ve ayrıca bu kurulu oluşturan kişilerce verilmiş bir karar gereklidir. Acaba buradaki karar'ı olumsuz kararları da içerir biçimde kabul olanağı var mıdır? Bu konu Alman ve İsviçre hukuklarında geniş olarak ele alınmıştır.

Alman Anonim Ortaklıklar Kanununun, hem olumlu, hem de olumsuz kararları kapsayan bir düzenlemeye sahip olduğu, bu nedenle de iptal davasının açılacağı kabul edilmektedir (5). Ancak red kararının (olumsuz karar) iptali genel kurula yapılmış istemin kabulü anlamına gelmeyeceğinden, iptal durumunda ne gibi bir yarar sağlanacaktır? Olumlu kararın iptali durumunda bu kararın ortadan kalkmasının sağlanmış olmasına karşın, olumsuz kararın iptali reddedilen istemin bir defa daha yinelenmesine olanak sağlar, eski durumda bir değişiklik olmaz.

Bu nedenle Alman hukukunda savunulan, red kararının iptalinin bazı durumlarda yararlı olabileceğidir. Örneğin ortaklık ana sözleşmesine göre, genel kurulda reddedilen bir istem uzun süre tekrar genel kurula getirilemiyorsa ve iptal edilebilirlik koşullarını taşıyorsa, iptal edilebilmelidir. Böylelikle bu istemin tekrar genel kurula getirilmesi sağlanır (6). Kısaca Alman hukukunda, istemin reddi kararları iptal edildiği takdirde anlamlı ve yararlı olması koşulu aranır (7).

- (3) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 3; **Moroğlu, Erdoğan**: Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ankara 1967, s. 15.
- (4) **Poroy (Tekinalp/ Çamoğlu)**, C. I, s. 378; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 107.
- (5) **Tekinalp, Ünal**: "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", İBD. C. XXXIX, 1965, S. 7-8-9, s. 249. vd.
- (6) **Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", s. 252 dn. 7'de anılanlar.
- (7) **Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", s. 253 vd.

İsviçre hukukunda da, Alman hukukunda olduğu gibi, genel kurulun bir istemin reddine ilişkin kararının bazı durumlarda iptalinin istenebileceği kabul edilir (8).

Türk hukukuna gelince, farklı biçimde de olsa, genel kurulda bir istemin reddine ilişkin kararın iptalinin istenebileceği kabul edilmektedir. Genel kurulun bir istemin reddine ilişkin kararının, iptali ile, yeniden genel kurulda yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına uygun olarak görüşülüp yeni bir sonuca varılmasının sağlanacağı ve onun için olanak tanınması gerektiği ileri sürülmektedir (9). Bu tür olumsuz kararların istisnai olarak iptali ile genel kurula getirilmesinde davalının hukuki bir çıkarının bulunması ve bunun kanıtlanması (10) koşuluyla iptal edilebilmesi gerekir (11). Bize göre de, olumsuz kararların iptali anlamlı ve faydalı gözüküyorsa iptal edilebilmelidir.

Azınlık kararları (TK.m. 310, 341, 377) genel kurul kararı gibi sonuç doğurduğundan iptalleri yoluna gidilip gidilemeyeceği tartışmalıdır. Baskın görüş, bu kararların da iptalinin istenebileceği yolundadır (12). Bize göre de azınlık kararları yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı olduğu takdirde iptal edilebilmelidir. Bu takdirde denetçiler, olumlu veya olumsuz genel kurul kararlarıyla birlikte, azınlık kararları aleyhine karşı iptal davası açabileceklerdir. Örneğin, azınlığın yöneticiler aleyhine dava açılması yolundaki istemleri yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına

-
- (8) **Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", s. 253 ve dn. 8'de anılan.
- (9) **Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", s. 260.
- (10) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 9 vd.
- (11) **Poroy (Tekinalp/ Çamoğlu)**, C. I, s. 391 vd.
- (12) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 12; **Arslanlı**, C. II—III, s. 81; **Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", s. 256; **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 159—160; **Poroy (Tekinalp/ Çamoğlu)**, C. I, s. 380 vd. Yargıtay'da azınlığın kararına karşı iptal davası açılabileceğini kabul etmektedir. Bu kararlarından birine göre, "TK. m. 377' de sermayenin 1/ 10'una sahip azınlığın talebi üzerine müzakerenin bir ay sonraya bırakılabileceği açıklanmış ve geri bırakma talebinde bulunanların bu hususta gerekçe göstereceği yolunda kanunda bir sarahat bulunmamıştır. Bu sebeple geri bırakma talebinin reddi hakkında genel kurul kararlarının iptaline müteallik hüküm isabetlidir" (**Tekinalp**, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal, Davası Açılabilir" s. 257'den).

aykırı ise, denetçiler iptal davası açabileceklerdir. Ancak bunların yanında denetçilerin iptal davası açabilmeleri için gereken özel koşulların varlığı gerekir.

2- Kararın Yasa, Ana Sözleşme ve Objektif İyi Niyet Kurallarına Aykırı Olması

a) Yasaya Aykırılık

Ticaret Kanununun 381 maddesinde sözü edilen yasaya aykırılık yalnız ticaret hukukuna ait hükümlere aykırılık biçiminde anlaşılmalıdır. Yasaya aykırılık kavramı, özel ve kamu hukukuna ilişkin yasaların, maddi ve biçimsel hükümlerine aykırılığı da içerir.

Yasa hükümleri, emredici, yedek veya yorumlayıcı olup, bunlara aykırılığın sonuçları da farklı olmaktadır. Borçlar Kanunumuzda emredici hükümlere aykırılığın yaptırımı hükümsüzlük olarak belirtilmiştir. Acaba anonim ortaklık genel kurul kararlarının, emredici hukuk kurallarına aykırılığı durumunda bunun yaptırımı ne olacaktır? Başka bir deyişle, genel kurul kararlarının emredici hükümlere aykırı olması durumunda bu kararlar hükümsüz mü, yoksa TK. m. 381'e göre iptal edilebilir mi sayılacaktır?

Hırş'e göre Borçlar Kanunumuzdaki genel hükümler (BK.m. 19, 20), Ticaret Kanunumuzdaki özel hükümle (TK.m. 381) kaldırılmıştır. Bu nedenle, hükümsüzlük durumu ancak iptal davası hakkı verir (13).

Ancak öğretilerde baskın görüş, emredici hükümlere aykırılığın iptal yoluyla karşılanamayacağı yolundadır.

Arslanlı, yasanın emredici hükümlerine veya ahlak ve adaba aykırı kararları iptal edilebilir sayarak, iptal tarihine kadar geçerli saymanın kamu düzenine aykırı olacağı, bu yüzden bu tür hükümsüz kararların tespit davasına konu teşkil edeceği görüşündedir (14).

İmregün ise, Ticaret Kanununun 381. maddesinin hükümsüz kararlar açısından kabulü ve iptal edilebileceği şeklinde yorumlanmanın doğru olmayacağı gerekçesiyle, Arslanlının görüşüne katıldığını belirtmektedir (15).

(13) Hırş, s. 298—299.

(14) Arslanlı, C. II—III, s. 73 dn. 179.

(15) İmregün, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı", s. 155.

Moroğlu da, hükümsüz kararların iptal edilebileceğinin kabulü durumunda ve yetkili kimseler tarafından dava açılmadığı takdirde geçerli duruma geleceğini, bunun işe, emredici hükümleri hiçe saymak demek olacağını, o yüzden genel hükümlerin uygulanması gerektiğini savunmaktadır (16).

Alman Anonim Ortaklıklar Kanununda hükümsüzlük ve iptal edilebilirlik halleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (AktG §§ 241, 243). Ayrıca hükümsüz kararların iyileştirilmesi, iptal edilebilir kararların doğrulanması müesseseleri düzenlenmiştir (AktG §§ 242, 242) (17).

1881 tarihli İsviçre Borçlar Kanununda hükümsüzlük ve iptal edilebilirlik hakkında bir hüküm bulunmamakta idi. 1936 yılında yapılan değişiklik ile, yasaya ve ana sözleşmeye aykırı genel kurul kararlarının iptali düzenlenmiş (m. 706), ancak hükümsüzlük hakkında bir düzenleme yapılmamıştır. Buna karşı, İsviçrede de hükümsüz kararlar, İsviçre Borçlar Kanununun 20. maddesi (BK.m. 20) anlamında hükümsüz kabul edilmektedir (18).

Bizce de emredici hükümlere aykırı genel kurul kararlarını BK. m. 19-20'ye göre hükümsüz saymak gerekir. Hükümsüz kararlar ne pay sahiplerini, ne üçüncü kişileri bağlamaz ve belli bir süreye bağlı olmadan hükümsüzlükleri ileri sürülebilir (19).

Hükümsüzlüğü sadece Ticaret Kanununun 381. maddesindeki kişiler değil, tespit edilmesinde çıkarı bulunan herkes ileri sürebilir. Yine yargıç tarafından kendiliğinden dikkate alınması gerekir (20).

(16) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 17 vd.

(17) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 31 vd., Ayrıca bkz. § 2 II A 1 dn. 12.

(18) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 31.; **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 240.

(19) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 17; **Von Steiger** (çev. **Çağa**), s. 240.

(20) Yargıtay da, hükümsüz ya da yoklukla sakat olan kararların baştan beri geçersiz olduğu görüşündedir:

“Kararın oluşması için yasanın öngördüğü öge ve koşulların hiç birisi yoksa, o karar yok sayılır. Karar içeriği ve esasa ilişkin öğeleri yönünden kamu değerine, yasanın koruyucu kurallarına ve sağ töreye (ahlak ve adaba) aykırı ya da konusu olanaksızsa, temelden bozuklukla (mutlak butanla) sakattır. Batıl kararlar başlangıçtan itibaren hükümsüz olduklarından, sonradan geçerli hale getirilemezler ve bu tür kararların batıl olduğunu tespit ettirmek yetkisi butlanla ilgisi olan herkese aittir. Açılacak tespit davası ise, TTK. 381. maddesinde öngörülen dava açma koşullarına ve hak düşürücü süreye tabi değildir” (11. HD. 6.7.1978, E. 3558, K. 3661, YKD. C. 5, S. 9, s. 1319—1323).

Hükümsüzlük dava yoluyla ileri sürülmüşse bu bir yenilik doğuran dava olmayıp, tespit davasıdır (21).

Ticaret Kanunumuzda hükümsüzlük gibi, genel kurul kararlarının yokluk durumu da düzenlenmemiştir. Emredici hukuk kurallarına aykırılık öz yönünden ise, hükümsüzlükten, hukuki işlemin biçimsel unsurlarına ilişkin ise yokluktan sözedilir (22). Örneğin, genel kurulu uslüne uygun olarak toplantıya çağdırmamak, kararın yokluğuna yol açar.

Emredici hükmün sadece pay sahiplerinin çıkarını koruması durumunda yokluk veya hükümsüzlük değil, iptal edilebilirlik durumunun sözkonusu olacağı ileri sürülmektedir (23) (24).

Yasanın emredici hükümlerine aykırılığın dışında (yokluk veya hükümsüzlük) kalan durumlardaki yasaya aykırılık, iptal hakkı verir. Yine yasanın yedek veya yorumlayıcı hükümlerine aykırılık birer iptal nedeni oluşturur (25). Ancak, yokluk veya hükümsüzlüğe yol açan bir aykırılığın da, TK.m. 381 vd. maddelerine göre iptal davası yoluyla ileri sürülebileceği de savunulmaktadır (26).

b) *Ana Sözleşme Hükümlerine Aykırılık*

Ana sözleşme hükümlerine aykırı kararların yaptırımı da iptaldir. Ana sözleşmede, özel hükümler yanında emredici, yedek veya

(21) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 94.

(22) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 50.

(23) **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 375; **İmregün**, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı", s. 156.

(24) Hükümsüzlük ve yoklukla sakat genel kurul kararları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 49 vd.

(25) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 112; **İmregün**, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı", s. 155; **Arsılanlı**, C. II—III, s. 79—80.

"Eğer genel kurul kararı, içeriği itibariyle yasanın emredici değil de, yorumlayıcı kurallarına aykırı ise ya da yasada yazılı şekil koşulu eksik olarak yerine getirilmiş ise, o takdirde ortada iptali mümkün bir karar var demektir. İşte Ticaret Kanununun 381. maddesindeki "kanuna aykırı umumi heyet kararları" deyiimi ile bu tür kararlar kastedilmek istenmiştir. Yok ve hükümsüz kararlar bu maddenin kapsamına girmez" (11. HD. 6.7.1978, E. 3158, K. 3661, YKD. C. 5, S. 9, s. 1319—1323).

(26) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 158.

yorumlayıcı yasa hükümleri de bulunabilir. Ana sözleşmeye yasanın emredici hükümleri konulmuşsa, bunlara aykırılık da hükümsüzlük sayılır (27). Bu durumda yasaya aykırılık nedeniyle dava açılması gerekecektir. Yine ana sözleşmede yasa hükümlerinin bulunması durumunda, buna aykırılıktan açılacak davanın ana sözleşme hükümlerine aykırılık değil, yasaya aykırılık nedeniyle açılması gerekir (28). Ancak yasanın emredici hükümlerini ağırlaştırılan sözleşme hükümleri, bu hükümleri ağırlaştırdıkları oranda ana sözleşme hükümlerinden sayılır. Bunlara aykırı kararlar hükümsüz olmayıp, iptal edilebilir niteliktedir (29).

c) *Objektif İyiniyet Kurallarına Aykırı Kararlar*

Eski Ticaret Kanununun, bugünkü Ticaret Kanununun 381. maddesini karşılayan 381. maddesinde, “afaki iyiniyet kurallarına aykırılık” düzenlenmemiştir (30). Ancak bugünkü Ticaret Kanununun 381. maddesinde yer alan bu hükümle, çoğunluğun haksız ve yersiz kararlarıyla azınlığı ezmesine engel olmak düşünülmüştür. TK.m. 381’de sözü edilen objektif iyiniyet kuralları, Medeni Kanunun 2. maddesindeki anlamında dürüstlük kurallarıdır (31).

Yasa ve sözleşme hükümlerine uygun olmakla birlikte objektif iyiniyet kurallarına aykırı olan kararların da iptali istenebilir (32).

- (27) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 113; **İmregün**, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı”, s. 156; **Porroy (Tekinalp/ Çamoğlu)**, C. I, s. 381.
- (28) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 113; **İmregün**, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı”, s. 156; **Arsılanlı**, C. II—III, s. 80.
- (29) **İmregün** “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı”, s. 156.
- (30) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 114; **İmregün**, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı”, s. 158.
- (31) “TTK. nun 381. maddesi ile ilgili (Adliye Encümeni Gerekçesi)nde de belirtildiği üzere, 381 madde hükmü münhasıran, ekseriyetin haksız ve yersiz kararları ile azınlığı ezmesini önlemek gayesiyle sevk edilmiş bir hükümdür. Şirket maksat ve işgal mevzuu zorunlu kılmadığı halde, çoğunluk hisse sahibi veya sahiplerinin kanun ve esas sözleşme hükümleri dairesinde aldıkları karar azınlığın menfaatinin açık bir şekilde izrar etme mahiyeti taşıyor ve ayrıca ve kararın alınmış gayesi ve genel karakteri itibarıyla “objektif iyiniyet kurallarına aykırı (MK. m. 2) ise elbette böyle bir kararın iptali gerekir” (11. HD. 21.9.1978, 3418/ 3867, YKD. C. 5, S. 10, s. 1455.
- (32) **Porroy (Tekinalp/ Çamoğlu)** C. I, s. 384.)

Borçlar Kanununun 20. maddesinde anılan ahlâk ve adaba aykırı bir genel kurul kararının hükümsüz olması durumunda, ayrıca TK.m. 381'e göre objektif iyiniyet kuralına aykırılığı aranmaz.

Ortaklığın maksat ve konusu gerektirmediği halde, çoğunluğun yasa ve ana sözleşme hükümleri çerçevesinde aldığı karar, azınlığın menfaatlerini açıkça çiğniyorsa (MK.m. 2'deki koşulların varlığı durumunda), iptal davası açılabilir (33). Ancak pay sahiplerinin ortaklık dışı çıkarlarını çiğneyen kararlar kötü niyetle alınsa dahi, iptal edilemez. Örneğin, anonim ortaklık bir fabrika kursa ve ürettiği mallar pay sahiplerinden birinin fabrikasında ürettiği mallarla aynı olsa, bu durumda pay sahibinin (fabrika sahibi) çıkarı çiğnenmekle beraber, bu çıkar ortaklık dışı olduğundan iptal edilemez (34).

3- Süre

Ticaret Kanununun 381. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, genel kurul kararları, kararın alınmasından itibaren üç ay içinde dava edilebilirler. Bu süre bir hak düşümü süresi olup, yargıç tarafından kendiliğinden araştırılması gerekir (35). Üç aylık sürenin işlemeye başlaması, kararın verildiği tarihtir (36). Kararın alındığı gün ayın kaçıncı günü ise, bunu karşılayan üçüncü ayın o gününde sona erer (BK.

(33) **Arslanlı**, C. II—III, s. 81., **İmregün**, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı", s. 165.

"Objektif iyiniyet Kurallarına aykırılık, yasa ve ana sözleşmeye aykırılık hususlarını da kapsar" (HGK 1.7.1964, E. 836, K. 500, Batider, C. III, S. I, s. 166-172). Yargıtayın bir kararına göre aşağıdaki olayda objektif iyiniyet kurallarına aykırılık yoktur.

"TK. m. 394 hükmü gereğince, otuz günlük süre içinde pay sahiplerinin ortaklık sermayesindeki payları ile orantılı miktarını satın alabileceklerinin ilan edilmesine, davacıların pek az olan payları ile oranlı miktarda yeni pay senetleri satın almak olanağından yoksun bulunmalarını kanıtlamış olmalarına ve nominal değerlerle yeni pay senetleri çıkarmak suretiyle ortaklık sermayesinin artırılmasının yalnızca bir kısım pay sahiplerini zarara sokmak kastıyla yapıldığının sübuta ermesine göre, davada davalı ortağın objektif iyiniyet kurallarına aykırı hareket ettiği düşünülemez" (HGK. 11.10.1978, E. 11—1013, K. 824, YKD. C. 5, S. 8, s. 1105).

(34) **İmregün**, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı" s. 165.

(35) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 127; **Arslanlı**, C. II—III, s. 83, **T. Ansay**, s. 187; **Po-roy (Tekinalp/ Çamoğlu)**, C. I, s. 388.

(36) İBK. m. 706/ IV'e göre bu süre genel kurul toplantısından itibaren iki aydır (**Von Steiger** (Çev. **Çağa**) s. 245).

m. 76/3) (37). TK.m. 381/III hükmü emredici nitelikte bir hüküm olup, genel kurul tarafından veya ana sözleşmeye konacak bir hükümle değiştirilemez.

Dava açmaya yetkili kişilerin hastalık veya yurt dışına çıkmaları nedeniyle, genel kurul kararını geç öğrenmeleri sürenin hesabında rol oynamaz. Başka bir deyişle eski duruma getirme sözkonusu değildir (38).

Üç aylık sürenin kısa olduğu tartışılabilir. Ancak, hukuki güvenlik ve alacaklıların çıkarı, iptal edilebilir kararların gecikmeden iptal edilmesini gerekli kılar.

Üç aylık sürenin ikinci bir özelliği, bu süre geçmeden önce duruşma yapılamaz. Üç aylık süre geçmeden duruşmaya başlanamaması, aynı karar aleyhine çıkacak davaların birleştirilerek görülmesi olanağı sağlar (39). Ancak, bu üç aylık sürenin geçmesinden sonra dava açılmaz ise de, TK m. 381'e göre dava açma yetkisi olanlar HUMK.53 vd. maddeleri gereğince, yargılama bitinceye kadar açılmış olan davaya ve davayı kazanmasında hukuki çıkarı bulunan tarafa katılabilirler (Fer'i katılma) (40).

B) Denetçiler İçin Aranılan Özel Koşullar

Denetçilerin genel kurul kararları aleyhine dava açabilmeleri için kararın, yasa, ana sözleşme veya objektif iyi niyet kurallarına

(37) **Arslanlı**, C. II—III, s. 83; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 128; **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 388.

"... Genel kurul kararı ayın kaçınıcı günü verilmiş ise, en geç üçüncü ayın buna tekabül eden gününde iptal davasının açılması gerekir (TD. 1966 gün, E. 266, K. 54, **Akyazan**, s. 268 vd). Aynı yönde bkz. 11 HD. 23.10.1984 E. 1984/4349 K. 1984/4366 (YKD. 1985/1 S. 60—61).

(38) "T.K. m. 381'de, genel kurul kararlarına karşı, tarihlerinden itibaren üç ay içinde dava açılabilceği, maddenin üçüncü bendinin üçüncü fıkrasında da bu üç aylık sürenin sükutu hak olduğu belirtilmiştir. Üç aylık hak düşürücü sürenin genel kurul kararının verildiği tarihten başlayacağı Yasada kesin olarak belirtilmiştir. TK. 499. maddesindeki zaptın ortağa gönderileceği yolundaki hüküm de, bir süre başlangıcını sağlamak üzere, kararın tebliği gerektiği anlamını veren bir hüküm olaraktan uzaktır. Mahkemenin tamamen yerinde olan özel daire ilamına uymamış olması, kanunun kesin hükümlerine aykırıdır" (HGK. 30.11.1960, E. 60, K. 76, **Doğanay**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. II, Ankara 1974, s. 261, dn. 361'den naklen. Aynı yönde, TD. 12.11.1959, E. 58/1570, K. 458, (**Batider**, C. I, S. 2, s. 271—72).

(39) **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 389.

(40) **Arslanlı**, C. II—III, s. 84; ayrıca bkz. **Kuru**, 3. Bası, s. 538 vd.

aykırı olması yeterli olmayıp, ayrıca iki koşulun daha varlığı gereklidir (TK.m. 381/3). Bunlardan ilki, genel kurul kararının uygulanabilir bir karar olması, ikincisi de, kararın uygulanmasının denetçilerin sorumluluğunu gerektirmesidir. Denetçilerin iptal davası açabilmesi için bu koşulların ikisinin de (TK.m. 381/1'de aranan koşullardan ayrı olarak) varlığı gerekir (41). Bu koşulların varlığı durumunda denetçiler, yok veya hükümsüz genel kurul kararlarına karşı tespit davası da açabilirler (42). Bu koşullardan birinin yokluğu durumunda iptal davası açamayacakları gibi, açılmışsa, yargıç bu koşulları kendiliğinden araştıracağından dava reddedilir (43). Şimdi bu özel koşulları incelemeye çalışalım.

1- Kararın Uygulanabilir Olması

Ticaret Kanununun 381. maddesinin üçüncü bendinde belirtilen özel koşullar, denetçiler ve yönetim kurulu üyelerinin iptal davası açabilme koşullarıdır. Bunlardan ilk de kararın uygulanabilir olmasıdır. Uygulanması söz konusu olmayan kararlar, denetçiler veya yönetim kurulu üyelerinin (44) iptal davası açmalarına olanak tanımayan kararlardır. Örneğin genel kurulun aklama kararı uygulanması söz konusu olmayan kararlardandır (45). Ancak, genel kurulun aklamama kararının uygulanabilir olup olmadığı, öğretide tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, aklama kararlarının uygulanması gerekmediğinden üyelerin sorumluluklarını da gerektirmeyecektir. Bu nedenle, üye veya denetçilerin iptal davası açmak yetkileri yoktur. Ancak aklamama kararının alınması durumunda farklılık olup olmayacağı konusunda bir açıklık getirilmemektedir (46).

Aksi görüşe göre ise, aklamama kararının içeriğinde doğrudan doğruya sorumluluğun yer aldığı, oysa, TK. m.381/3'de sorumlulukla

(41) **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 658.

(42) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 92 vd.; **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 658.

(43) **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 658; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 127.

(44) İncelememiz asıl denetçileri içerdiğinden, yönetim kurulu üyeleri hakkında açıklama yapmayacağız.

(45) **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 658.

(46) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s.127.

ilgili bir karar bulunmadığı, sorumluluğun bu kararın uygulanmasından ileri gelmesi gerekeceği iddia edebilirse de, iptal davasının sağlayacağı duruma başka yolla ulaşılamıyacaktır. Bu nedenle, TK.m. 381/3'ün genel amacına göre iptal davası açılabilir. Bu olanağın üyelik sıfatını yitirmiş eski yönetim kurulu üyeleri ile denetçilere de tanınması uygun olur (47).

Bize göre ise, aklamama kararı uygulanabilir bir karar değildir ve bu nedenle denetçiler tarafından iptali yoluna gidilemez. Aklamama kararının uygulanması sorumluluk davası ile gerçekleşmez. Çünkü sorumluluk davasının açılması için, ayrıca genel kurulun sorumluluk davası açılması yolunda kararı gereklidir. Genel kurul kararı olmadan sorumluluk davası açabilecek kişiler (pay sahipleri ve ortaklık alacaklıları) açısından da bir genel kurul kararına gerek yoktur. Yine bu kişilerin davaları aklamama kararı ile bağlı değildir. Sonuç olarak tek başına aklamama kararı uygulanabilir bir karar değildir.

Ancak denetçilerin yönetim kurulu üyeleri aleyhine dava açılması yolunda verilmiş bir genel kurul kararını iptal için dava açabileceklerini söyleyebiliriz. Nitekim, denetçiler tarafından uygulanması, sorumluluk davasının açılması olup, uygulamaları kendilerini sorumlu kılıyorsa bu kararın iptalini isteyebilmelidirler. Böyle bir kararın yukarıda incelediğimiz genel koşullardan biri ile sakat olması yeterlidir. Aksi durumda tek başına aklamama kararı uygulanabilir bir karar değildir ve bunun uygulanıp sorumluluk doğurabilmesi için, ayrı bir genel kurul kararının olması gereklidir.

TK.m. 381/3'de aranan kararın uygulanabilir olması koşulu, sadece denetçilerin uygulaması gereken genel kurul kararları biçiminde anlaşılması gerekir. Denetçiler dışında yönetim kurulu üyeleri, müdür vb. kişilerin uygulayacakları kararlar, denetçilerin sorumluluklarını gerektiriyorsa, bu kararların da iptalini isteyebilmelidirler.

Uygulanması zorunlu ve denetçilerin sorumluluğunu gerektirecek genel kurul kararlarına şunları örnek verebiliriz: Haksız kazanç dağıtımı (TK.m. 473, 474), kuruluştan doğan sorumlulukların tescilden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve aklamama ile kaldırılma-

(47) **Tekinalp, Ünal**: "İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin veya Denetçilerin İptal Davası Açabilip Açamıyacakları Sorunu", İkt. Mal. C. XXII, S. 4, s. 165 vd.

mayacağına ilişkin TK.m. 310'a aykırı hareket edilmesi (48). Bu durumda denetçiler TK.m. 310'daki görevlerini yerine getirmediğinden dolayı sorumlu tutulabilirler.

2- Kişisel Sorumluluklarını Gerektirmesi

Denetçilerin genel kurul kararlarının uygulanmasından ileri gelen sorumlulukları hukuki veya cezai olabilir. Cezai sorumluluklarını gerektiren kararlar, aynı zamanda emredici hukuk kurallarına, ahlak ve adaba aykırı olacağından hükümsüz kararlardır. Bu nedenle, bu kararlara karşı açılacak dava iptal davası değil, tesbit davasıdır (49).

Kararın uygulanması, kişisel sorumluluklarını değil de, kurul olarak sorumluluklarını gerektiriyorsa, sorumluluktan kurtulmak isteyen her denetçi iptal davası açabilir (50).

Özel denetçiler (TK.m. 348) belirli hususların incelenmesi ve belirli alanların teftişi için seçilirler. Bu nedenle, diğer denetçiler gibi iptal davası açmak yetkileri yoktur. Ancak, genel kurulca verilmiş bir talimatın varlığı halinde, özel denetçiler de iptal davası açabilirler.

III- İPTAL DAVASININ TARAFLARI

A) Davacılar

1- Pay Sahipleri

2- Yönetim Kurulu (51)

3- Yönetim Kurulu Üyeleri ve Denetçiler

Ticaret Kanununda genel kurul kararlarına karşı iptal davası açmak yetkisi, yönetim kurulu üyeleri ve denetçilere de tanınmıştır

(48) **Domanıç**, Anonim Şirketler, s. 659'dan naklen.

(49) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 127.

(50) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 140. "Genel kurul kararları aleyhine yönetim kurulu üyesinin (veya denetçinin) itirazda bulunabilmesi için kararın uygulanabilmesi ve o üyenin kişisel sorumluluğuna yol açması gerekir" (TD 10.5.1955, E. 1453, K. 3525, TİK. N. 11, s. 230).

(51) İncelememizin dışında kaldığı için, denetçiler dışındaki davacılar hakkında açıklama yapmıyacağız.

(TK.m. 381/3). Yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin dava açabilmeleri için toplantıya katılmaları, olumlu veya olumsuz oy kullanmaları gerekmez. Aksine pay sahibi olarak genel kurulda karar lehine olumlu oy kullansalar bile, denetçi veya yönetim kurulu üyesi olarak dava açabilirler (52). Genel kurulda karara olumlu oy kullanan denetçi, daha sonra denetim görevini yerine getirirken bu kararın yasaya aykırı ve uyguladıkları takdirde sorumluluğunu gerektiren karar aleyhine iptal davası açabilir. Ancak TK.m. 381/3. bendinde yönetim kurulu veya denetim kuruluna tanınmış bir dava hakkı olmayıp, üyeler bu hakkı kişisel olarak kullanırlar (53). Bu nedenle, yargılama masrafları üye veya denetçilerin kendilerine ait olur. Davayı kaybederlerse de yargılama masrafları kendileri tarafından karşılanır.

B) Davalı

İptal davası yalnız anonim ortaklığa karşı açılır. Genel kurula, iptali istenen kararı önermiş olanlar veya öneriye olumlu oy verenlere karşı dava açılmaz (54). Aynı biçimde, anonim ortaklığın organı olan ve taraf ehliyeti bulunmayan genel kurula karşı iptal davası açılmaz.

Davada ortaklığı yönetim kurulu temsil eder (TK.m. 317). Eğer yönetim kurulu da (TK.m. 381/2'ye göre kurul olarak) dava açmış ise, ortaklığı temsil denetim kuruluna aittir (55). Yönetim kurulu üyelerinden bir kısmı davacı ise (TK.m. 381/3), diğer üyelerin temsil yetkisi bulunmak koşuluyla onlar ortaklığı temsil ederler (56). Yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin tümü davacı ise (TK.m. 381/3), veya geriye kalan üyelerin temsil yetkisi yoksa, ortaklığı temsil için mahkemece kayyım atanması gerekir (57).

(52) **Arslanlı**, C. II—III, s. 88; **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 658.

(53) **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 387.

(54) **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 248.

(55) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 118; **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 159; **Arslanlı**, C. II—III, s. 85; **Tekil**, s. 392.

(56) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 118—119; **İmregün**, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı”, s. 170; **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 249; **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 387.

(57) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 118; **İmregün**, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı” s. 170; **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 388; **Tekil**, s. 392.

Genel kurulun, yönetim kurulunu görevden alması kararının iptali isteniyorsa, ortaklık yeni yönetim kurulu tarafından temsil edilir (58). Ortaklığın feshi için dava açılmışsa, ortaklığı temsil tasfiye memurlarına aittir. Fesih kararı iptal edilinceye kadar geçerliliğini korur (59). Azil kararı uygulanabilir bir karar olmakla beraber, denetçilerin sorumluluğunu doğurmaz.

IV- İPTAL DAVASINDA YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME

A) *Yetkili Mahkeme*

İptal davasında yetkili (yer itibariyle yetki) mahkeme, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir (TK.m. 381). Ortaklık işlerinin toplandığı veya yönetim kurulu bürosunun başka bir yerde bulunması durumu değiştirmez (60). Ancak iptal davasının ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde açılması gerektiği kuralı, kesin yetki kuralı olmayıp (61), Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 9. maddesindeki genel yetki kuralını sağlamlaştıran özel yetki kuralıdır (62). Ticaret Kanununda ayrıca öngörülen bu özel yetki kuralı karşısında HUMK.m. 17'nin genel hükümünü uygulamak olanağı yoktur.

Yetkili mahkeme, davanın açıldığı tarihteki ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir. Dava açıldıktan sonra ortaklık merkezinin başka bir yere taşınması açılmış olan davayı etkilemez (63).

Ticaret Kanununun 381. maddesinde sözü edilen yetki kuralı, özel yetki kuralı olması nedeniyle bu konuda yetki sözleşmesi yapılabilir. Ortaklık merkezinden başka bir mahkemede dava açılmışsa bu bir ilk itiraz oluşturur (HUMK.m. 187/2).

(58) **Arslanlı**, C. II—III, s. 85.

(59) **Arslanlı**, C. II—III, s. 85; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 119.

(60) **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 249.

(61) **S. Ş. Ansay**, 381. maddeyi, HUMK. m. 17'nin kapsamı içinde sayarak bu maddenin uygulanacağı görüşündedir (s. 99).

(62) **Kuru**, C. I, s. 347.

(63) **Kuru**, C. I, s. 263.

B) *Görevli Mahkeme*

İptal davası mutlak ticari davalardan olduğundan (TK.m. 4/ 1), bu davalar ortaklık merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesinde görülür. Eğer bu yerde ticaret mahkemesi yoksa asliye mahkemesinde görülür. Ortaklık merkezinin bulunduğu yerde hem asliye, hem ticaret mahkemesi bulunmasına karşın, dava asliye mahkemesinde açılmışsa, davalı iş bölümü (ilk itiraz) itirazında bulunabilir (TK.m. 5/ III).

Ticaret Kanununun 5. maddesinin 1. fıkrasına göre, “aksine hüküm olmadıkça, dava olunan şeyin değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesi ticari davalara dahi bakmaya vazifelidir”. Ancak bu hükmü iptal davalarında uygulayabilecek miyiz? Bu konuda öğretide görüş birliği yoktur.

Bir görüşe göre, dava konusunun değeri, 500.000 liranın altında ise sulh, 500.000 liranın üstünde ise asliye ticaret (veya asliye) mahkemesi görevlidir (64).

Bir başka görüşe göre ise, genel kurul kararının iptalinde dava konusunun değeri hesaplanamayacağından, ticaret (veya asliye) mahkemesi görevlidir (65).

Bize göre de, genel kurul kararlarında dava konusunun değerini saptamak olanağı yoktur. İptal davasında dava konusu genel kurul kararının iptalidir. Davacı bu karardan bir zarar görmüşse, bunu ayrıca istemesi gerekir. İşte davacı genel kurul kararıyla birlikte zararının tazminini de istemişse, bu takdirde TK.m. 5/ I hükmünü uygulayarak sulh hukuk ve asliye hukuk (varsa ticaret) ayırımı yapabiliriz. Sırf genel kurul kararlarının iptalinde bu ayırımın yapılmasının zorlama olacağı ve bir yarar sağlamıyacağı düşüncesindeyiz. Örneğin, genel kurulun yönetim kurulunu görevden alması kararının iptalinde dava konusunun değerini tespit olanağı yoktur. Fakat, bu kararın iptaliyle birlikte, yönetim kurulu üyeleri bu yüzden gördükleri zararı da istiyorlarsa, bu takdirde TK.m. 5/ I’i uygulamak olanağı vardır.

(64) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 128; Aynı yönde, **Tekil**, s. 393.

(65) **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)** C. I, s. 388—389.

V. DUYURU (İLÂN)

Genel kurul kararı aleyhine bir iptal davası açılmışsa, “davanın açılması keyfiyeti ve duruşmanın yapılacağı gün”ün yönetim kurulunca duyurulması (ilân edilmesi) gerekir (TK.m. 381 / II).

Duyuruda, hangi karar aleyhine iptal davası açıldığı, davayı açanların kim olduğu, davanın açıldığı mahkeme ve ortaklığın ticaret ünvanı açıkça belirtilmelidir (66).

Duyurudan amaç, dava hakkına sahip olanların, bir genel kurul kararına karşı dava açıldığından haberdar olmaları, açılmış davaya katılmaları veya ayrı dava açmalarını sağlamaktır. Kararın alınmasından itibaren üç ay sonra artık dava açılmıyacağından, açılmış iptal davasının reddi veya iptali bütün pay sahipleri (TK.m.383) ve diğer davacılar hakkında hüküm ifade eder ve kararın iptali olanağı kalmaz.

Ancak, duyurunun yapılmamış olması, iptal davasına etkili olmayıp, duyuru yapmayan yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektirir (67).

VI- İPTAL DAVASI AÇILMASININ YARGILAMA HUKUKU AÇISINDAN ÖZELLİKLERİ

A) Davaların Birleştirilmesi

Yukarıda da açıkladığımız gibi üç aylık süre sona ermeden davaların duruşmasına başlanamaz (68). Bu süre içinde birden fazla dava açılmışsa, bu davaların birleştirilerek görülmesi gerekir (TK.m. 381 / III). Ancak birleştirilecek davalar, aynı genel kurul kararına karşı açılmış davalar hakkında geçerli olup, ayrı kararlar için açılmış iptal davaları bu hükmün kapsamına girmez (69).

(66) **Arslanlı**, C. II—III, s. 84; **Domaniç**, ayrıca, duruşma saati ve dosya numarasının bu duyuruda belirtilmesinin doğru olacağını belirtmektedir (Anonim Şirketler, s. 660)

(67) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 144; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 130; **Doğanay**, C. II, s. 660—661.

(68) Bakınız § 2 II A 3.

(69) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 130; **Arslanlı**, C. II—III, s. 84; **Domaniç**, Anonim Şirketler, s. 662.

TK.m. 381/ III'de sözü edilen davaların birleştirilerek görülmesi, HUMK.m. 48'den farklı olarak zorunlu olup, yargıç tarafından kendiliğinden yerine getirilir (70). Başka bir deyişle, HUMK.m. 48'deki davaların birleştirilmesi, yargıcın takdirine bırakılmış olup, TK.m. 381/ III'de yargıcın takdir hakkı bulunmayıp, davaları birlikte incelemekle yükümlüdür.

Davaların birleştirilerek görülmesi ile, çelişik kararların verilmesi önlenmek istenmiştir. Ayrıca, kararın alınmasından itibaren üç aylık süre içinde duruşmalara başlanamaması ile de, davaların birleştirilmesine kolaylık sağlanmak istenmiştir (71).

B) Güvence (Teminat)

İptal davası açılabilmesi için güvence gösterilmesine gerek yoktur. Başka bir deyişle güvence bir dava koşulu değildir (72). Ancak, TK.m. 381/ IV'e göre, mahkeme, ortaklığın doğabilecek zararlarına karşı davacıların güvence göstermesine karar verebilir. Güvence ortaklığın zararlarına karşı olup davanın kötü niyetle açılmış olmasından dolayı değildir (73).

Arslanlı, yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin kişisel olarak açacakları davalarda güvence istenmemesi görüşündedir. Yazara göre, bu kişilerin güvence vermeleri durumunda, kişisel sorumluluklarını gerektiren kararlara karşı iptal davası açmaları onlar için ağır yük olacaktır (74).

Bize göre, TK.m. 381/ IV'de böyle bir ayırım yapılmadığından, denetçilerin açacakları davalarda da güvence istenebilir.

Güvencenin miktarını yargıç saptar (TK.m. 381/ IV). Bunun davanın esasına girilmeden istenmesi gerekir (HUMK.m. 98). Güvence istemi yargıç tarafından kabul edilirse, davacıya süre verir.

(70) **Arslanlı**, C. II—III, s. 84; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 130; **Kuru**, 3. bası, s. 538.

(71) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 161; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 130.

(72) "Genel kurul kararlarının iptaline ilişkin TK. m. 381/ son da sözü edilen güvence, bir dava koşulu değildir. İstem olmadan güvenceye karar verilemez. İstem üzerine mahkeme güvenceye karar verirse, güvence yatırılması için davacıya süre tanınır, süresinde yatırılmazsa davalının isteği üzerine ya davacının yokluğunda davaya devam edilir ya da başvuruya bırakılır" (11. HD. 217.1979, E. 3648 K. 3483, YKD. C. VI, S. 10, s. 1380—1381).

(73) **Arslanlı**, C. II—III, s. 84.

(74) **Arslanlı**, C. II—III, s. 84; Aynı yönde, **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 129.

Bu süre içinde güvence gösterilmemişse, davacı duruşmada bulunmamış sayılır (HUMK.m. 99) (75).

C) Kararın Uygulanmasının Geri Bırakılması

Genel kurul kararı aleyhine iptal davası açılmış olması, yönetim kurulunun kararı uygulamasına engel olmaz. Ancak, üyeler kararın iptalini kesin olarak görüyorlarsa veya kararın uygulanması sorumluluklarını doğuruyorsa, bu takdirde kararı uygulamamaları gerekir (76).

Ancak kararın iptal edilene dek uygulanması, ortaklık açısından sonradan giderilmesi güç zararların doğumuna yol açabilir. Bu nedenle, Ticaret Kanununun 382. maddesinde, yargıcın yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin görüşünü aldıktan sonra kararın uygulanmasını geri bırakabileceği öngörülmüştür (Koruyucu önlem, HUMK.m. 103). Bunun için davacının istemi gerekir.

Kararın uygulanmasının geri bırakılmasını isteyen taraftan, uygulamanın geri bırakılması nedeniyle doğacak zararlar için güvence istenir (HUMK.m. 110) (77). Ancak davacıdan daha önce TK.m. 381/IV'e göre güvence alınmışsa, kararın uygulanmasının geri bırakılması için ayrıca bir güvence alınmasına gerek kalmaz.

Kararın uygulanmasının geri bırakılması, kararın alınmasından itibaren üç aylık sürenin geçmesinden önce istenemeyeceği ileri sürülebilir. Ancak bu süre içinde kararın uygulanmasından ortaklığın zarar görmesi olasıdır. Bu nedenle üç ay içinde mahkemeye başvurularak kararın uygulanmasının geri bırakılması istenebilmelidir (78). Çünkü TK.m. 381/III'e göre üç aylık süre geçmeden, iptal davasının duruşmasına başlanamaz. Kanaatimizce, üç aylık süreden önce mahkemeye müracaatla, kararın uygulanmasının geri bırakılması istenebilir. Mahkeme kararın uygulanmasının geri bırakılmasına karar vermişse (koruyucu önlem) kararın verilmesi tarihinden itibaren on gün içinde iptal davasının açılması gerekir (HUMK.m. 105, 109). Aksi durumda, koruyucu önlem kararı kendiliğinden ortadan kalkar.

(75) **Kuru**, 3. Bası, s. 621—635.

(76) Ayrıntılı bilgi için bkz. **Çamoğlu, Ersin**: "Anonim Şirket İdare Meclisi Üyelerinin Umumi Heyet Kararlarının İcrasından Doğan Mesuliyeti", **Batider**, C. III, S. 3, s. 523 vd.

(77) **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 131; **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 161—162; **Arsılanlı**, C. II—III, s. 83; **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 389.

(78) **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 389.

VII- KÖTÜ NİYETLE DAVA AÇANLARIN SORUMLULUĞU

Genel kurul kararı aleyhine kötü niyetle iptal davası açıldığı takdirde, davacılar ortaklığın bu nedenle uğradığı zararlardan zincirleme olarak sorumludurlar (TK.m. 384). Buradaki kötü niyetten amaç, ortaklığa zarar vermek amacıyla kasten iptal davası açılmasıdır (79). Ayrıca kötü niyetle açılan davada, ortaklığın zarar görmesi gerekir. Açılan iptal davası sonunda, pay senetleri kurlarının düşmesi durumu ortaklığın doğrudan bir zarar görmesi olmadığından, bu zararın ödenmesi istenemez.

Kötü niyetle dava açtıkları kanıtlanan kimselerin verdikleri zarar, TK.m. 381/ IV'e göre verdikleri güvenceden karşılanır.

Alman ve İsviçre hukuklarında böyle bir hüküm bulunmayıp, kötü niyetle dava açanlar haksız fiillere ilişkin hükümlere göre sorumlu olurlar (80).

VIII- İPTAL KARARININ SONUÇLARI

Mahkeme, açılan davada genel kurul kararını yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı bulursa kararı iptal eder.

Genel kurul kararı aleyhine açılan iptal davası, yenilik doğuran bir davadır. Bu dava sonunda verilen karar geçmişe etkili bozucu yenilik doğuran bir karardır (81). (18). İptale ilişkin hüküm kesinleştikten sonra, davada taraf olsun, olmasın bütün pay sahipleri hakkında geçerlidir (TK.m. 383). Ancak iptal kararı verilmezden önce iyi niyetli üçüncü kişilerin bu karara dayanarak yaptıkları işlemler geçerlidir (82).

Mahkemenin iptali istenen genel kurul kararını düzelterek düzeltmeyeceği tartışmalıdır. Arslanlı, düzelterek onamanın sadece,

(79) Dikkatsizlik (ihmal) buradaki sorumluluk için yeterli değildir. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 131.

(80) Alman Hukuku için bkz. **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 133; İsviçre hukukunda, iptal davası red olunursa, gerekirse davacının ortaklık ve pay sahiplerine karşı IBK. m. 41 vd. göre sorumluluğu söz konusu olabilir **Von Steiger** (Çev. **Çağa**), s. 255.

(81) **Arslanlı**, C. II—III, s. 89; **Kuru**, C. I, s. 942.

(82) Üçüncü şahıslar hakkında ilerisi için hüküm ifade eder, (**Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 135).

bilanço açısından geçerli olduğu görüşündedir. Yazara göre, davacı bilançonun düzeltilmesini de istemişse veya bu istem ortaklık tarafından ileri sürülmüşse, bilirkişi raporuna göre, bilançoju düzelterek onar (83).

Baskın görüş ise, düzelterek onamanın olası olmadığı şeklindedir. Bilançoju onama genel kurulun yetkileri arasında olup, bu yetkinin mahkemeye devredilemeyeceği kabul edilir (84).

Bize göre de, mahkeme iptali istenen genel kurul kararını düzeltme veya onun yerine başka bir karar verme yetkisine sahip değildir. Aksini kabul mahkemenin genel kurulun yetkilerine sahip olması ve ortaklığın iç işlerine karışması demektir, bu da ortaklığın bünyesine aykırı düşer. Yine bilançonun onanması, aksine açıklık olmadığı takdirde aklama kararı anlamında olduğundan (TK.m. 380) ve bu uygulanabilir bir karar olmadığından (85) denetçilerin açacakları davada söz konusu olamaz.

Yönetim kurulu, kesinleşmiş olan iptal kararının bir örneğini ticaret siciline kaydettirmek zorundadır (TK.m. 383). Arslanlı, davanın açılmasında olduğu gibi, kesinleşen mahkeme hükmünün de, hiç olmazsa bir özetinin duyurulması gerektiği görüşündedir (86). Genel kurul kararı tescil edilmişse, iptal kararı üzerine sicilden silinmesi gerekir. Sicil memuru, kararı sicilden silmek zorundadır. Başka bir ifade ile, tetkik yetkisine dayanarak mahkemenin iptal hükmünü tartışamaz (87). Ancak mahkeme iptal istemini reddetmiş ise, burada tetkik yetkisini kullanarak genel kurul kararını tescilden çekenebilir (88).

Bu konuya son vermeden önce, mahkemece henüz iptal hükmü verilmeden, genel kurulun yeni bir karar ile iptal edilebilir kararlarının düzeltilebilip düzeltilemeyeceği üzerinde durmak istiyoruz.

İptal edilebilir genel kurulu kararı aleyhine, kararın alınmasından itibaren üç ay içinde iptal davası açılmadığı takdirde (AktG § 146/ I'e göre bir ay içinde) karar kendiliğinden düzelecektir. Ayrıca, mah-

(83) **Arslanlı**, C. II—III, s. 89.

(84) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 164; **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 136.

(85) Bkz. § 2 II B 1.

(86) **Arslanlı**, C. II—III, s. 90.

(87) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 163—164.

(88) **İmregün**, Menfaat İhtilafları, s. 163—164.

den düzelecektir. Ayrıca, mahkeme kararı iptal etse dahi, yeni bir karar verme yetkisi genel kurula aittir. Bu nedenle, kararın iptalini beklemek yerine, kararın daha önceden düzeltilebileceğini kabul etmek gerekir.

İptal edilebilir kararların düzeltilebilmesi hususu, Alman hukukunda açıkça düzenlenmiştir (AktG. § 244). Bu düzenlemeye göre, iptal edilebilir genel kurul kararına karşı, süresi içinde dava açılmamış, iptal istemi kesin hükümle reddedilmiş veya yeni bir genel kurul kararıyla düzeltilmişse iptal davası açılmaz. Ancak genel kurulun düzeltme kararına kadarki süre içinde hükümsüz olduğunun açıklanmasında hukuki menfaati bulunan davacı, iptal edilebilir kararın bu süre içinde hükümsüzlüğünün açıklanmasını isteyebilir.

Türk hukukunda bu konuda bir hüküm bulunmamakla birlikte iptal edilebilir kararların düzeltilebileceği kabul edilmektedir (89).

SONUÇ

I- Türk Hukukunda anonim ortaklıklarda denetçi seçilebilmek için, hiç bir özel nitelik aranmamıştır. Buna karşılık, denetçilere ciddi olarak yapmalarına olanak bulunmayan görevler verilmiştir (TK.m. 353). Bu görevlerden birisi de, ortaklık adına sorumluluk davası açılmasıdır (TK.m. 341/II). Denetçiler, bu davayı açıp yürütecek bilgiye ender olarak sahip olacaklarından, kendilerini bu davada vekil ile temsil ettireceklerdir. Bunun yerine, ortaklığın doğrudan doğruya kendisini bir vekil (avukat) ile temsil ettirmesi halinde, denetçilere uygulamada yapamayacakları görevler verilmesi önlenmiş olur. Çağdaş bir düzenleme olan Alman Anonim Ortaklıklar Kanunu incelendiğinde görülür ki, sorumluluk davasını gözetim kurulu açabileceği gibi, genel kurul veya azınlık, mahkemeden özel temsilci atanmasını isteyebilir (AktG §. 147).

Sorumluluk davası, genel kurul kararı üzerine veya genel kurul kararı gibi sonuç doğuran, genel kurulun dava açılmasını red kararına karşı ana sermayenin 1/10'una sahip azınlığın dava açılması

(89) Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Teoman Ömer**: "Anonim Ortaklıkta İptal Edilebilir Genel Kurul Kararlarının Doğrulanması" İkt. Ma. C. XVII, S. 12, s. 545 vd. Teoman, iptal edilebilir kararların düzeltilebileceği görüşündedir. Aynı yönde **Poroy (Tekinalp/Çamoğlu)**, C. I, s. 390.

yönünde oy kullanması ve ayrıca sorumluluk davası açılmasını istemesi üzerine açılır.

Bu iki koşulun herhangi biri gerçekleştiği takdirde denetçiler bir ay içinde dava açmak zorundadır. Ancak, bu süre bir hak düşümü veya zamanaşımı süresi değildir (TK.m. 341 / I).

Yönetim kurulu üyeleri ve müdürlerin sorumluluğunun yaptırımını ödencedir.

Sorumluluk davası, HUMK m.17'ye oranla özel hüküm olan TK.m. 340, 309/ III'e göre, ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde açılır. Ancak bu kesin yetki kuralı olmadığından, davalının ikametgâhında da sorumluluk davası açılabilir. Görevli mahkeme, ödencenin miktarına göre, sulh veya asliye hukuk (TK.m. 5/ I), varsa asliye ticaret mahkemesidir (TK.m. 5/ I-II).

Sorumluluk davasının zamanaşımı konusunda, TK.m. 309/ IV'de ve BK.m. 126/ 4'de ayrı ayrı zamanaşımı süreleri gösterilmiştir. Ancak Borçlar Kanununun 126. maddesinin 4. bendi, 309. maddeye göre genel hüküm niteliğinde olduğundan, özel hüküm niteliği taşıyan TK.m. 309'un uygulanması gerektiği görüşünderiz. Yine tartışmalara yol açan TK.m. 340'ın "Ortakların ve şirket alacaklılarının tazminat davasına ait diğer hükümler" şeklindeki kenar başlığının, ortaklığı da kapsayacak biçimde değiştirilmesi ve iki yıllık zamanaşımı süresinin 5 yıla çıkarılmasının yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

Aklama kararının denetçilerin açacağı davaya etkisi konusunda Ticaret Kanununda bir düzenleme bulunmamakla birlikte, aklama kararından sonra sorumluluk davası açılmıyacağı kabul edilmektedir. Bu konuda da düzenleme yapılmasının doğru olacağı görüşünderiz (Bkz. TK.m. 380).

Sorumluluk davasını açmaya yetkili organlar, seçimlik dava arkadaşı olarak kabul edilebilir. Bu kişiler birlikte dava açabilecekleri gibi, açılan davalar sonradan birleştirilebilmelidir. Birden fazla davalının sorumluluk davası açması durumunda davalar birleştirilmemişse, davalardan birisi hakkında verilen kesin hüküm, diğer davalar hakkında, tarafların aynı olmaması nedeniyle (HUMK.m. 237), kesin hüküm teşkil etmez.

II- Denetçiler tarafından açılacak davaların ikincisi, genel kurul kararları aleyhine iptal davasıdır. Bunun için, genel kurul

kararının yasa, ana sözleşme ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı olması gerekir. Denetçilerin dava açabilmeleri için bu koşullar dışında, iki koşulun daha varlığı aranır. Bunlardan birincisi kararın uygulanabilir olmasıdır. Kararın uygulanabilir olmasından kasıt sadece denetçiler tarafından uygulanacak kararlar biçiminde anlaşılmalıdır. İkinci özel koşul ise, bu uygulanabilir genel kurul kararının denetçilerin sorumluluklarını gerektirmesidir. Örneğin, aklama kararı genel koşullardan biri ile iptal edilebilir olsa bile, uygulanabilir bir karar olmadığından denetçiler tarafından dava yoluyla iptali istenemez.

İptal davasında davacılar pay sahipleri, yönetim kurulu ve yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerdir. Dava anonim ortaklığa karşı açılır.

Yetkili mahkeme ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir (TK.m. 381). Davanın açıldığı tarihte ortaklık merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılması yeterlidir, daha sonra ortaklık merkezinin değişmesinin açılmış olan davaya etkisi olmaz.

Görevli mahkemenin dava konusunun değerine göre belirlenmesi, çok güç ve hatta olanaksızdır. Bu nedenle iptal davalarının asliye hukuk mahkemesinde açılması gerektiği (varsa ticaret mahkemesinde) görüşünderiz. Ancak iptal davasıyla birlikte davacının bu karar nedeniyle uğradığı zararları da ileri sürmesi durumunda, sulh veya asliye (varsa ticaret) mahkemesi ayırımı yapılabilir (TK.m. 5/ I).

Genel kurul kararı aleyhine iptal davası açılmışsa bunun yönetim kurulu tarafından duyurulması gerekir (TK.m. 381/ II).

İptal davasının açılmasından sonra üç ay geçmedikçe duruşmalara başlanamaz, böylelikle aynı genel kurul kararı aleyhine birden fazla açılan davaların birleştirilmesi olanağı yaratılmış olur.

İptal davasının açılabilmesi için güvence gösterilmesine gerek yoktur. Ancak mahkeme ortaklığın istemi üzerine davacıların güvence göstermelerine karar verebilir (TK.m. 381/ IV).

Davacının istemi üzerine yargıcın genel kurul kararının uygulanmasını geri bırakabilme yetkisi vardır (TK.m. 382). Bu istemin davacı tarafından üç aylık sürenin geçmesinden önce de ileri sürülebilmesi gerekir.

İptal davası hakkında henüz hüküm verilmeden önce genel kurulun yeni bir karar ile iptali istenen kararı düzeltebileceği görülmüşüydü. Bu yönde bir düzenlemenin de yararlı olacağı kanısındayız.

KISALTMALAR

agm.	: Adı geçen makale
AHFD.	: Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
AktG.	: Aktiengesetz
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: Cümle
dn.	: Dip not
E.	: Esas
ETK.	: Eski Ticaret Kanunu
HD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK.	: İsviçre Borçlar Kanunu
İHFM.	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İKİD.	: İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İkt. Mal.	: İktisat ve Maliye Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
MK.	: Medeni Kanun
N.	: Numara
RKD.	: Resmi Kararlar Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sahife
TD.	: Yargıtay Ticaret Dairesi
TK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
YKD.	: Yargıtay Kararlar Dergisi

BİBLİYOGRAFYA**I- GENEL ESERLER**

- Akyazan, Sıtkı**, Son İçtihatlarla Gerçekçeli-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 1971.
- Ansay, Sabri Şakir**, Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960 (S.Ş. Ansay).
- Ansay, Tuğrul**, Anonim Şirketler Hukuku, Beşinci Bası, Ankara 1975 (T. Ansay).
- Arslanlı, Halil**, Anonim Şirketler, C.I-II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul 1960.
- Baştuğ, İrfan**, Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974.
- Doğanay İsmail**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.I-II, Ankara 1974.
- Domaniç Hayri**, Anonim Şirketler, İstanbul 1978 (Anılışı: Domaniç, Anonim Şirketler).
- Domaniç Hayri/ Çamoğlu Ersin**, İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve Ticarî Mevzuat, İlâveli 3. Bası, İstanbul.
- Hirş Ernst**, Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1948.
- İmregün Oğuz**, Anonim Ortaklıklar, 3. Bası, İstanbul 1974.
- Kuru Baki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 3. Bası, Ankara 1974 (Kuru, 3. Bası).
- Kuru Baki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 4. Bası, C.I, Ankara 1979 (Kuru, C. I).
- Roray Reha / Tekinalp Ünal / Çamoğlu Ersin**, Ortaklık Hukuku C. I, İstanbul 1975
- Postacioğlu İlhan**, Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- Von Steiger-Fritz (Çev. Tahir Çağa)**, İsviçrede Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1968.
- Tekil Fehiman**, Şirketler Hukuku, C. II, Anonim Şirketler, İstanbul 1974.

Würdinger Herbert/ Barz, Hans/ Schilling, Wolfgag/ Klug Ulrich, Aktiengesetz Grosskommentar, Dritte Auflage, Erster Band, §§ 76-147, Dritter Band §§ 179-290, Berlin 1973 (Barz. Grosskommentar AktG, §§ 148-147).

II- MONOGRAFİLER

Atan Turhan, Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara 1967.

Çamoğlu Ersin, Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul 1972 (Çamoğlu).

İmregün Oğuz, Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunları Telif Çareleri, İstanbul 1968 (İmregün, Menfaat İhtilafları)

Mimaroğlu Sait Kemal, Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara 1967.

Moroğlu Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ankara 1967 (Moroğlu, Hükümsüzlük).

Domaniç Hayri, Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet, İstanbul 1964, (Domaniç, Kuruluşun Mesuliyet).

III- MAKALELER

Akıntürk Turgut, "Umumi Heyet Kararlarının İptali", Batider C. II, S.1, s. 99 vd.

Ansay Tuğrul, "Anonim Şirket İdare Meclisi Kararlarının İptali Meselesi", Batider, C. II, S. 3, s. 371 vd.

Çamoğlu Ersin, "Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Umumi Heyet Kararlarının İcrasından Doğan Mesuliyeti ve Yeni Gelişmeler", Batider, C. III, S. 3, s. 523 vd.

Çamoğlu Ersin, "Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davasına Etkisi" İHFM. C. XXXVI, S. I-4, s. 331 vd.

Çamoğlu Ersin, "İbra Edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Ortaklıkça Sorumluluk Davası Açılabilir mi?" İkt. Mal. 1972, C.XIX, S. 7, s. 302 vd.

Doğanay İsmail, "Anonim Şirketlerde, Daha Önce Alınmış Bir Karar Olmadan, İdare Meclisi Aleyhine Açılan Tazminat Davaları İçin, Şirket Genel Kurulunun Sonradan İcazet Genel Kurulunun Sonradan İcazet Vermesi Hali, Kararsız Olarak Açılmış Olan Davayı Muteber Hale Sokabilir mi?" Batider, C.V., S.4, s. 710 vd. (Doğanay, agm.).

İmregün Oğuz, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açmak Hakkı", Batider C.I, S. 2, s. 149 vd.

Tandoğan Haluk, "Anonim Şirket İdare Meclisi Azalarına Karşı Açılacak Davaların Müruruzamanı Hakkında Düşünceler", Batider, C. III, S. 1, s. 122 vd.

Tekinalp Ünal, "İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin veya Denetçilerin İptal Davası Açabilip Açamayacakları Sorunu", İkt. Mal. 1976, S. 7, s. 165 vd.

Tekinalp Ünal, "Anonim Ortaklığın Genel Kurulunda Bir Teklifin Reddine Karşı İptal Davası Açılabilir mi?", İBD. C. XXXIX, S. 7-8-9, s. 249 vd.

Teoman Ömer, "Anonim Ortaklıkta İptal Edilebilir Genel Kurul Kararının Doğrulanması", İkt. Mal. C. XVII, S. 12 (Mart 1971), s. 545 vd.